

PAKRAC

**TURISTIČKA ZAJEDNICA
GRADA PAKRACA**

Nacrt prijedloga:

**Plan upravljanja destinacijom
Pakrac za razdoblje 2025.-2029.**

**Turistička zajednica Grada Pakraca
Hrvatskih velikana 3, 34550 Pakrac**

Srpanj 2025.

1.	UVOD	5
2.	ANALIZA STANJA	6
2.1	Geografska obilježja	6
2.1.1	Osnovne informacije o Gradu Pakracu	6
2.1.2	Teritorijalni ustroj	7
2.1.3	Demografska slika	7
2.2	Turistički proizvodi i usluge	8
2.2.1	Smještaj	8
2.2.2	Ugostiteljstvo	11
2.2.3	Turističke atrakcije	12
2.2.4	Događanja i manifestacije	21
2.2.5	Turističke usluge	25
2.3	Resursna osnova	26
2.3.1	Kultura i baština	26
2.3.2	Priroda i okoliš	27
2.3.3	Manifestacije	27
2.3.4	Ostali odabrani resursi	29
2.4	Javna turistička infrastruktura	30
2.5	Komunalna infrastruktura	33
2.5.1	Energetska infrastruktura	33
2.5.2	Telekomunikacijska infrastruktura i dostupnost Interneta	36
2.5.3	Vodoopskrba i odvodnja	37
2.5.4	Gospodarenje otpadom	38
2.6	Prometna infrastruktura	38
2.7	Analiza stanja digitalizacije	39
2.7.1	Infrastruktura digitalne tehnologije	39
2.7.2	Sigurnost i privatnost	40
2.8	Analiza stanja pristupačnosti destinacije osobama s posebnim potrebama	41
2.9	Analiza organiziranosti i dostupnosti usluga u destinaciji – javne usluge	42
2.10	Analiza stanja i potreba ljudskih potencijala	44
2.11	Analiza komunikacijskih aktivnosti	45
2.12	Analiza konkurencije	46
2.13	Izvješće o analizi stanja	49
3.	POTENCIJAL ZA RAZVOJ I PODIZANJE KVALITETE TURISTIČKIH PROIZVODA	52
3.1	Postojeća ponuda	52
3.2	Zdravstveni turizam	52
3.3	Kulturno-povijesna baština	53
3.4	Prirodne ljepote i rekreativne aktivnosti	53
3.5	Sportski turizam i manifestacije	53

3.6	Održivi razvoj i zaštita okoliša	54
3.7	Specifične lokalne prednosti	54
4.	<u>POKAZATELJI ODRŽIVOSTI NA RAZINI DESTINACIJE</u>	55
4.1	Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na društvene aspekte održivosti	55
4.1.1	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	55
4.1.2	Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom	59
4.1.3	Pristupačnost destinacije	62
4.1.4	Sigurnost destinacije	64
4.2	Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na okolišne aspekte održivosti	66
4.2.1	Upravljanje vodnim resursima	66
4.2.2	Gospodarenje otpadom	69
4.2.3	Zaštita bioraznolikosti	73
4.2.4	Održivo upravljanje energijom	75
4.2.5	Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama	78
4.3	Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na ekonomske aspekte održivosti	80
4.3.1	Turistički promet	80
4.3.2	Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu	84
4.4	Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na prostorne aspekte održivosti destinacije i organizaciju turizma	88
4.4.1	Turistička infrastruktura	88
4.4.2	Održivo upravljanje destinacijom	90
4.4.3	Održivo upravljanje prostorom	92
5.	<u>RAZVOJNI SMJER S MJERAMA I AKTIVNOSTIMA</u>	95
5.1	SWOT analiza	96
5.2	Oblikovanje strateškog pravca i prioriteta	97
5.3	Identificiranje ciljeva razvoja turizma Grada Pakraca	98
5.4	Mjere i aktivnosti	99
6.	<u>SMJERNICE I PREPORUKE ZA DIONIKE RAZVOJA</u>	100
6.1	Smjernice i preporuke za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave	100
6.2	Smjernice i preporuke za turističke zajednice	102
6.3	Smjernice i preporuke za druge dionike u turizmu i upravljanju turizmom u destinaciji	103
7.	<u>POPIS PROJEKATA</u>	105
7.1	Projekti koji doprinose provedbi mjera potrebnih za doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti na razini Grada Pakraca, ali i cijele Požeško-slavonske županije.	105

7.2	Projekti čiji je nositelj regionalna Turistička zajednica, a Grad Pakrac odnosno TZ Grada Pakraca partner:	115
7.3	Projekti posebnog značenja za razvoj destinacije	140

1. UVOD

Pravna osnova za izradu i donošenje Plana upravljanja destinacijom (u daljnjem tekstu: Plan) proizlazi iz Zakona o turizmu („Narodne novine“ broj 156/23.). Plan predstavlja planski dokument za razvoj održive destinacije te se izrađuje za razdoblje od četiri godine. Svrha je Planom odrediti smjer razvoja destinacije u skladu s aktima strateškog planiranja, prostornim planovima, planom upravljanja kulturnim dobrima i drugim važećim planovima i propisima s ciljem postizanja konkurentnosti, otpornosti i održivosti destinacije.

Integrirano upravljanje destinacijom na temelju Plana je upravljanje svim elementima destinacije kroz procese vođenja, utjecaja i koordinacije koji pridonose razvoju turizma u smjeru održivosti pri čemu se uzimaju u obzir ekonomski, društveni, prostorni i ekološki utjecaji, priroda i okoliš, potrebe turista, lokalnog stanovništva i poduzetnika.

Plan se sastoji od analize stanja, popisa resursne osnove, obveznih pokazatelja održivosti na razini destinacije, razvojnog smjera s mjerama i aktivnostima potrebnim za njegovo ostvarenje, prijedloga smjernica i preporuka za razvoj ili unaprjeđenje destinacije, popisa projekata koji pridonose provedbi mjera potrebnih za doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti na razini destinacije i popisa projekata od posebnog značaja za razvoj destinacije.

Plan se izrađuje u sljedećim fazama:

- pokretanje izrade Plana,
- izrada prijedloga Plana,
- javno savjetovanje o prijedlogu Plana,
- donošenje Odluke Turističkog vijeća Turističke zajednice Grada Pakraca o upućivanju prijedloga Plana na usvajanje predstavničkom tijelu,
- usvajanje Plana od strane Gradskog vijeće Grada Pakraca
- objava Plana u službenom glasniku Grada Pakraca i na mrežnim stranicama Turističke zajednice Grada Pakraca
- dostava popisa projekata Ministarstvu turizma i sporta.

2. ANALIZA STANJA

2.1 Geografska obilježja

2.1.1 Osnovne informacije o Gradu Pakracu

Grad Pakrac nalazi se u zapadnom dijelu Slavonije, u sastavu Požeško-slavonske županije.

- Geografska širina: 45°26'21"N
- Geografska dužina: 17°11'46"E
- Nadmorska visina: 178 m
- Površina: 358,82 km²
- Gustoća naseljenosti: 365 st./km²

Površina Grada Pakraca iznosi 358,53 km², te je najveća od deset jedinica lokalne samouprave Požeško - slavonske županije i u ukupnoj površini Županije od 1.815,23 km² iznosi 19,7%. Geografski područje Grada Pakraca pripada dijelu prostora Istočne Hrvatske, odnosno dijelu prirodno - geografske cjeline zapadne Slavonije. Sjeverni i istočni dio područja Grada Pakraca zauzimaju dijelovi gorskog masiva Papuka, južni dio Grada obuhvaća sjeverna strana Psunja, a zapadni dio su uglavnom ravničarska područja uz rijeku Bijelu i Pakru. Grad Pakrac se nalazi 120 km istočno od Zagreba i prometno je povezan autoputom Zagreb - Lipovac (izlaz Novska ili Kutina).

Željeznička pruga povezuje Pakrac sa Zagrebom i Viroviticom. Prostorom Grada Pakraca prolaze državne ceste koje povezuju Pakrac sa preostalim dijelom Županije, te s državnim prometnim koridorima (savski i podravski prometni koridor). Nadmorske visine naselja kreću se od 150 m (Dereza i Kapetanovo Polje) do 546 m (Cikote), a sam Grad Pakrac je na 178 m.n.v.

Prema seizmološkim kartama područje Grada Pakraca se nalazi u seizmičkom području VI. i VII. stupnja seizmičnosti po MCS ljestvici. Maksimalni intenzitet potresa za povratno razdoblje promatranja od 200- 500 godina kreće se od 7-8 stupnja MCS ljestvice.

Grad Pakrac pripada vodnom području sliva Save i to većim dijelom slivu Ilova - Pakra (Pakra, Bijela, Sivornica, Miletina rijeka i dr.), manjim dijelom slivu Orljava - Londža (Orljava, Sokolovac, Duboki potok i dr.), te dio ostalim manjim slivovima (Rogoljica, Gornja, Donja i Srednja Račačka). Na pojedinim dionicama vodotoka izvedeni su

određeni regulacijski radovi, ali dio je još uvijek neuređen. Područje ugroženo poplavama nalazi se uz vodotoke: Pakru, Bijelu i Kravarinu u površini oko 7,2 km². Klima na području Grada Pakraca je umjereno - kontinentalna čije osnovne osobine su sljedeće: - srednja mjesečna temperatura je viša od 10° C u više od četiri mjeseca u godini, - ukupne količine oborina iznose 892 mm godišnje, - karakteristični su slabi vjetrovi i tišina, dok su jaki vjetrovi rijetkost.

2.1.2 Teritorijalni ustroj

Prema Zakonu o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 86/06, 125/06, 16/07, 95/08, 46/10, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13 i 110/15) Grad Pakrac je jedinica lokalne samouprave u sastavu Požeško - slavonske županije.

Prema Nacionalnoj klasifikaciji prostornih jedinica za statistiku 2012. (NN 96/12 i 102/12) Grad Pakrac i Požeško - slavonska županija ulaze u sastav statističke regije Kontinentalna Hrvatska. Grad Pakrac graniči na zapadu sa Gradom Lipikom, na istoku s Općinom Brestovac, na sjeveru s općinama Sirač i Dežanovac (u sastavu Bjelovarsko - bilogorske županije), te na jugu s općinama Cernik i Okučani (u sastavu Brodsko - posavske županije).

Administrativni teritorij Grada Pakraca čini 42 naselja: Badljevina, Batinjani, Bjelajci, Branešci, Brusnik, Bučje, Cicvare, Cikote, Dereza, Donja Obrijež, Donja Šumetlica, Donji Grahovljani, Dragović, Glavica, Gornja Obrijež, Gornja Šumetlica, Gornji Grahovljani, Jakovci, Kapetanovo Polje, Koturić, Kraguj, Kričke, Kusonje, Lipovac, Mali Banovac, Mali Budići, Novi Majur, Omanovac, Ožegovci, Pakrac, Ploštine, Popovci, Prekopakra, Prgomelje, Rogulje, Srednji Grahovljani, Stari Majur, Španovica, Tisovac, Toranj, Veliki Banovac i Veliki Budići.

2.1.3 Demografska slika

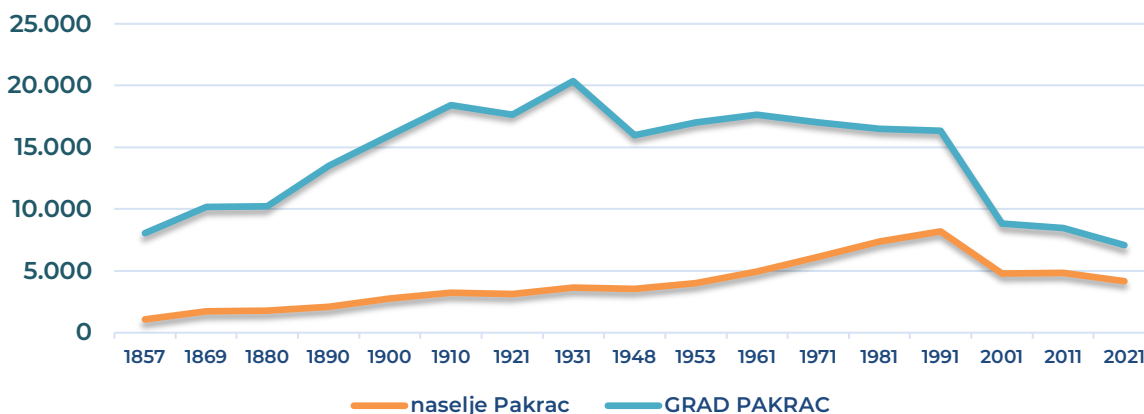
Grad Pakrac je prema službenim rezultatima popisa 2021. godine imao ukupno 7.086 stanovnika, od čega je 4.151 ili 58,6% nastanjeno u Pakracu.

Od prvog popisa 1857. godine, kada je popisano 8.030 osoba, broj stanovnika na području Grada Pakraca rastao je sve do popisa 1961. godine kada je popisano 17.644 osoba. Nakon 1961. godine uslijedio je pad broja stanovnika, te je 2021. godine u Gradu Pakracu popisano 7.086 osoba, odnosno čak 944 osoba manje nego 1857. godine (indeks 2021./1857. od 0,88), a čak 10.588 osoba manje nego 1961. godine (indeks 2021./1961. je 0,40).

U posljednjem popisnom razdoblju (između 2011. do 2021.) evidentiran je po prvi puta značajniji pad broja stanovnika i u naselju Pakrac, te se u razdoblju od deset godina broj stanovnika grada smanjio za 691 osobu, odnosno za oko 14,3%.

U sedam naselja (Bjelajci, Cicvare, Jakovci, Lipovac, Prgomelje, Srednji Grahovljani i Tisovac) 2021. godine nije popisan niti jedan stanovnik, a u sedam naselja (Donja Šumetlica, Gornji Grahovljani, Koturić, Kričke, Mali Budići, Popovci i Veliki Budići) živjelo je manje od deset stanovnika.

BROJ STANOVNIKA GRADA PAKRACA OD 1857. DO 2021. GODINE

2.2 Turistički proizvodi i usluge

Na području grada Pakraca nude se turistički proizvodi i usluge koji su usmjereni na prirodu, povijest, kulturu, te gastronomiju i vinsku tradiciju. U nastavku su posebno obrađeni smještajni kapaciteti, ugostiteljstvo te turističke atrakcije i usluge koji se nude na pakračkom području

2.2.1 Smještaj

Prema podacima iz sustava eVisitor u siječnju 2024. godine na području grada Pakraca smještajnu uslugu čini 20 smještajnih objekata s ukupnim brojem smještajnih kapaciteta od 170 kreveta. Najviše je kategoriziranih objekata kao objekti u domaćinstvu, to jest kuće za odmor za tim slijedi apartmani i studio apartmani i sobe. Isto tako, na području grada Pakraca imamo i hotel Pakrac i ostali ugostiteljski objekti za smještaj (druge vrste- skupina) kampovi, a to je planinarski dom Omanovac.

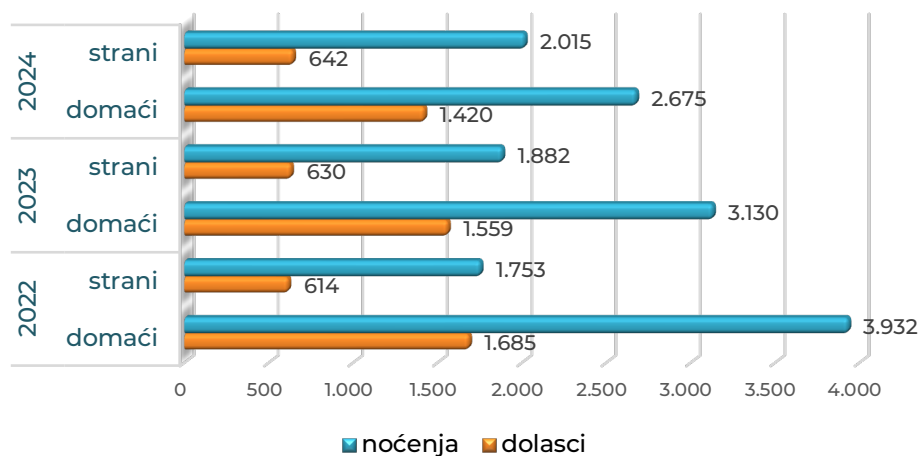
Smještajnom ponudom Grada Pakraca u komercijalne svrhe dominira ponuda privatnog smještaja. Što se tiče kategorije zvjezdica od ukupno 20 smještajnih objekata najviše ima kategoriju 3 zvjezdice dok samo jedan apartman i jedna kuća za odmor ima kategoriju 4 zvjezdice. Planinarski dom Omanovac nema kategorizaciju.

Godina	Vrsta turista	Dolasci	Noćenja	Prosječno trajanje (u danima)	Udio dolasci	Udio noćenja
2022.	Domaći	1.685	3.932	2,33	73,29 %	69,16 %
	Strani	614	1.753	2,86	26,71 %	30,84 %
	Ukupno	2.299	5.685	2,47	100 %	100 %
2023.	Domaći	1.559	3.130	2,01	71,22 %	62,45 %
	Strani	630	1.882	2,99	28,78 %	37,55 %
	Ukupno	2.189	5.012	2,29	100 %	100 %
2024.	Domaći	1.420	2.675	1,88	68,87 %	57,04 %
	Strani	642	2.015	3,14	31,13 %	42,96 %
	Ukupno	2.062	4.690	2,27	100 %	100 %

1. Tablica Kretanje turista na području Grada Pakraca od 2022. do 2024. godine

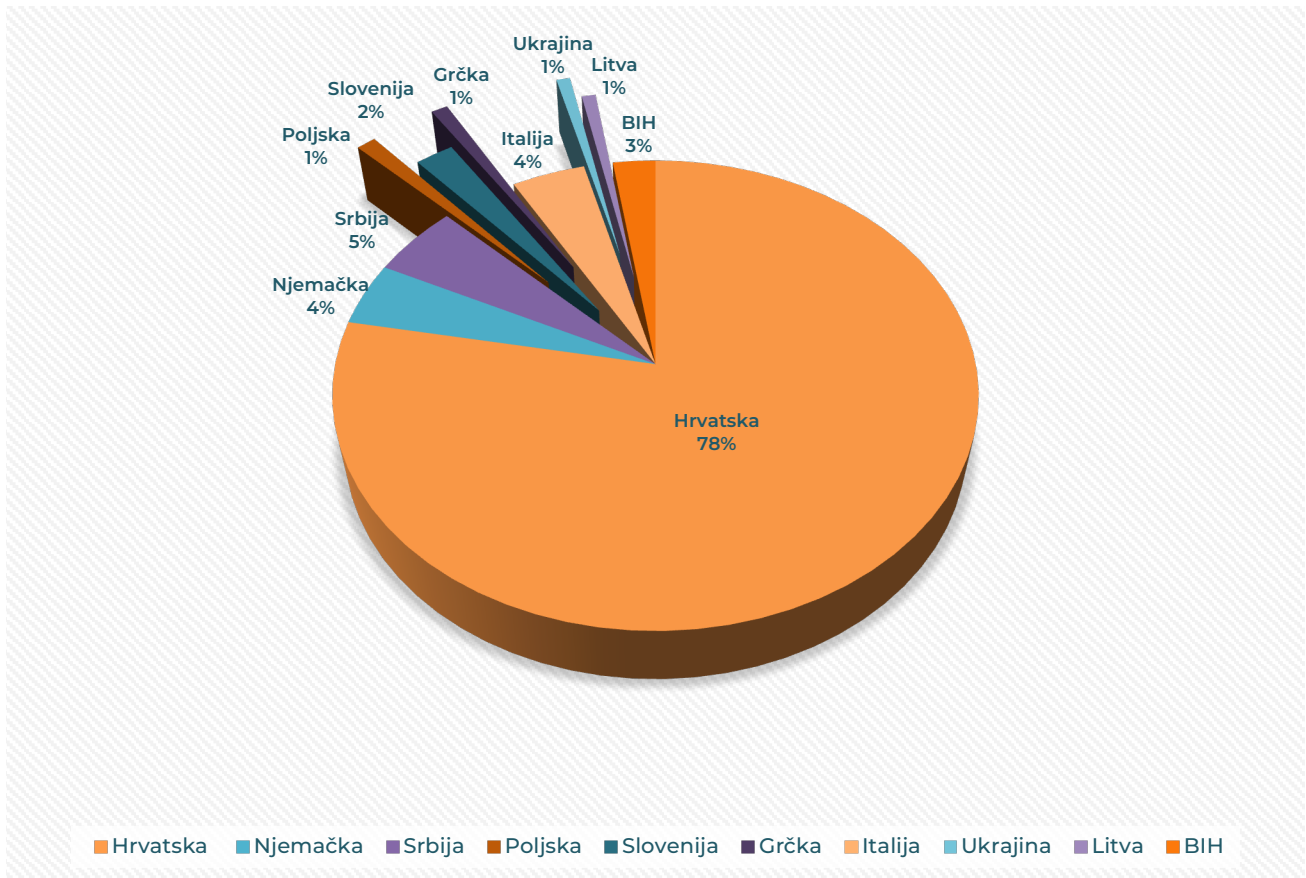
Prema podacima Turističke zajednice Grada Pakraca i sustava eVisitor može se zaključiti kako je turistički promet u laganom opadanju. Razlog tome je što je došlo do odjavljivanja odnosno zatvaranja smještajnih objekata radi prenamjene u druge privatne i poslovne aktivnosti. Isto tako to se može i pripisati i činjenici da neki iznajmljivači ne prijavljuju goste redovito premda su od strane Turističke zajednice Grada Pakraca upućeni u svoje obaveze, te se opetovano obavještavaju o obavezama koje su dužni izvršavati. Ono što je iz tablice vidljivo je da je prosječno trajanje (u danima) zadržavanje turista u destinaciji 2,5 dana.

Područje grada Pakraca 2022. - 2024.

2. Grafikon dolasci i noćenja domaćih i stranih turista na području Grada Pakraca od 2022. do 2024.

U ukupnom turističkom prometu kao što je vidljivo iz Grafikona 2., prednjače u dolascima i noćenjima domaći turisti. Isto tako, je iz priloženog vidljivo da se kontinuirano iz godine u godinu povećava broj dolazaka i noćenja kod stranih turista.

3. Grafikon Turistički promet po državama za 2024. godinu, izvor eVisitor

Iz grafikona 3. vidljivo je da je najviše ostvarenih dolazaka i noćenja prema turističkom prometu po državama iz Hrvatske 78%, zatim Srbija 5%, Njemačka i Italija 4%.

2.2.2 Ugostiteljstvo

Zahvaljujući pitomom podneblju, plodnoj zemlji te kulinarskoj mašti i otvorenosti za nove okuse Pakračana, naša kuhinja je vrlo zanimljiva, ukusna i raznolika.

Na pakračkom području nudi trenutačno postoji skromna ugostiteljska ponuda, a koja obuhvaća restorane, kušaonice, slastičarne i pizzerije. Ugostiteljski objekti otvoreni su tijekom cijele godine, osim što je u slučaju kušaonice potrebna najava.

Na pakračkom području postoje restorani s oznakom „Okusi Zlatne Slavonije“ koji njeguju pripremu tradicijskih jela prema starim recepturama, koristeći lokalne namirnice. Osim toga, postoje manifestacije poput Sajma Slavonski banovac gdje posjetitelji mogu isprobati bogatu ponudu tradicionalnih jela i pića.

Restorani „Okusi Zlatne Slavonije“:

- Planinarski dom Omanovac
- Hotel Pakrac

Ostali ugostiteljski objekti:

- Restoran Pakrac (KTC)
- Pizzeria Hookah
- Pizzeria Tessari
- Zdravljak MNS
- Fast food Futuro
- Slastičarnica Mistena

Kušaonice domaćih proizvoda:

- Pivovara Slavonica

Vinarija:

- Vina Časić

2.2.3 Turističke atrakcije

Turističke atrakcije na pakračkom području obuhvaćaju bogatu kulturnu baštinu, prirodne ljepote, sport i povijest. Najistaknutiji primjer je izletište Omanovac (planina Psunj) koji se nalazi na 655mnnv i izletište Matkovac u selu Prekopakra nadomak Pakraca. Ipak, upravo zbog slabije turističke razvijenosti, mnoge potencijalne atrakcije još uvijek nisu u potpunosti iskorištene. Samim time resursi destinacije su prilično očuvani te je destinacijom potrebno upravljati u smjeru osiguranja njene održivosti.

Prirodni resursi

Pakračko područje obiluje prirodnim resursima i potencijalima te je ekološki sačuvano područje bogato raznovrsnom florom i faunom te prirodnim znamenitostima, pogodan za razvoj kulturnog i održivog turizma. Osim što je pretpostavka za zdrav i kvalitetan život na nekom području, zdrav i čist okoliš i priroda također su pretpostavka i prednost za razvoj niza djelatnosti (turizam, ekološka poljoprivreda itd).

Strateško promišljanje razvoja mora biti poticaj da se nastavi voditi briga o prirodi i okolišu i njihovom zagađenju tako da se strogo kontrolira kvaliteta zraka, vode, razina buke, svjetlosnog zagađenja i sl.

Ukupno 20.350 ha, odnosno oko 57 % površine Grada Pakraca odnosi se na šumske površine koje su pretežito (20.221 ha, odnosno više od 99 %) gospodarske namjene. PPUG-om Pakraca zaštićen je predio "Kalvarija" u kojem se nalazi šuma s posebnom namjenom za odmor i rekreaciju (GJ "Sjeverni Psunj - Javorovica", odjel 1a), površine oko 54 ha koja je izuzeta iz redovnog gospodarenja šumama.

PODRUČJA ZAŠTIĆENA ODREDBAMA PPUG-a PAKRACA:

- **Špilja "Trbušnjak"**, dužine više od 200 m, koja predstavlja geološku, hidrološku i biološku zanimljivost, a posebnu važnost joj daje veliko stanište šišmiša, te špilja "Rastik", dužine oko 140 m, koja, iako kraća, predstavlja razgranatiji i složeniji speleološki objekt sa zanimljivijom geološkom strukturom zbog škriljevca, breča i granitnih blokova. Navedene špilje potencijalna su područja koja se mogu predvidjeti za zaštitu na temelju posebnog zakona o zaštiti prirode;

- **Šuma "Kalvarija"** u neposrednoj blizini Pakraca s posebnom namjenom za odmor i rekreaciju (GJ Sjeverni Psunj - Javorovica, odjel 1a). Urbana šuma zaštićena je kao šumska sastojina čistog kitnjaka s podrastom lipe i graba, površine oko 54 ha. S obzirom na značaj, to se područje, također može predvidjeti za zaštitu na temelju odredbi posebnog zakona o zaštiti prirode;

- **Područje kod naselja Bjelajci** - stijenski pojas;
- **Područje kod naselja Donja Šumetlica** - stijenski pojas - Sivornički kanjon;
- **Hrast ispred Crkve sv. Ivan Krstitelja u Badljevini** (spomenička i edukativna vrijednost)

Kulturno – povijesna baština

IZVOD IZ REGISTRA KULTURNIH DOBARA REPUBLIKE HRVATSKE

LISTA ZAŠTIĆENIH KULTURNIH DOBARA

NEPOKRETNNA KULTURNA DOBRA

RB.	GRAD/OPĆINA	MJESTO/ ADRESA	NAZIV KULTURNOG DOBRA	K. O.
1.	PAKRAC	BADLJEVINA Trg dr. F. Tuđmana	CRKVA SV. IVANA KRSTITELJA	Badljevina
2.	PAKRAC	DONJI GRAHOVLJANI	CRKVA SV. PETRA I PAVLA	Donji Grahovljani
3.	PAKRAC	DRAGOVIĆ	STARI GRAD „ČAKLOVAC“	Dragović
4.	PAKRAC	KUSONJE	CRKVA SV. GEORGIJA	Kusonje
5.	PAKRAC	PAKRAC Trg bana J. Jelačića 13	CRKVA SV. TROJICE	Pakrac
6.	PAKRAC	PAKRAC Trg bana J. Jelačića 1	VLASTELINSKI KOMPLEKS JANKOVIĆ	Pakrac
7.	PAKRAC	PAKRAC Trg pape Ivana Pavla II.	CRKVA UZNESENJA BDM	Pakrac
8.	PAKRAC	PAKRAC Pape Ivana Pavla II 9	SPAHIJSKI PODRUM	Pakrac
9.	PAKRAC	PAKRAC Trg bana J. Jelačića 16	EPISKOPSKI DVOR	Pakrac
10.	PAKRAC	PAKRAC Hrvatskih velikana 3	ZGRADA STARE OPĆINE	Pakrac

11.	PAKRAC	PAKRAC Ulica braće Radića 3	HOTEL „CROATIA“ (Pollak)	Pakrac
12.	PAKRAC	PAKRAC Trg dr. Ivana Šretera 7	KAPELA SV. IVANA NEPOMUKA	Pakrac
13.	PAKRAC	PAKRAC Ulica Matije Gupca 2	TRENKOV DVOR	Pakrac
14.	PAKRAC	PAKRAC Bolnička ulica 78	ZGRADA PRVE ZEMALJSKE BOLNICE	Pakrac
15.	PAKRAC	PAKRAC Bolnička ulica 78	ZEMALJSKA UMOBOLNICA	Pakrac
16.	PAKRAC	TORANJ	CRKVA SV. PANTELEJMONA	Toranj
17.	PAKRAC	PAKRAC Psunjska ulica	OSTACI ŽIDOVSKOG GROBLJA	Pakrac

NEPOKRETNOSTI KULTURNA DOBRA

RB.	OPĆINA/GRAD	MJESTO	NAZIV KULTURNOG DOBRA	K. O.
1.	PAKRAC	PAKRAC	Kulturno-povijesna cjelina grada Pakraca UP-I-612-08/06-06/0054	Pakrac

LISTA DOBARA OD LOKALNOG ZNAČENJA

RB.	OPĆINA/GRAD	MJESTO	NAZIV KULTURNOG DOBRA	K. O.
1.	PAKRAC	PAKRAC	Kapela sv. Vida	Pakrac
2.	PAKRAC	PAKRAC	Kapela sv. Roka	Pakrac
3.	PAKRAC	PAKRAC	Kapela sv. Josipa	Pakrac
4.	PAKRAC	PAKRAC	Rimokatoličko groblje	Pakrac
5.	PAKRAC	PAKRAC	Groblje <i>Gavrinica</i>	Pakrac
6.	PAKRAC	PAKRAC	Židovsko groblje	Pakrac
7.	PAKRAC	DRAGOVIĆ	Ostaci crkve sv. Stjepana	Dragović

POKRETNNA KULTURNA DOBRA

PREVENTIVNO ZAŠTIĆENIH KULTURNIH DOBARA

RB.	Općina/grad	Mjesto	Naziv kulturnog dobra	k.o.
1.	PAKRAC	Pakrac	Propovjedaonica iz župne crkve Uznesenja BDM	Pakrac
2.	PAKRAC	Pakrac	Dvije ikone i grb Eparhije pakračko-slavonske	Pakrac

POKRETNNA KULTURNA DOBRA

ZAŠTIĆENA KULTURNA DOBRA

RB.	Općina/grad	Mjesto	Naziv kulturnog dobra	k.o.
1.	PAKRAC	VELIKI BANOVAČ	IKONOSTAS I PROSKOMIDIJA U CRKVI SV. JOVANA BOGOSLOVA	Veliki Banovac
2.	PAKRAC	BADLJEVINA	ORGULJE U CRKVI SV. IVANA	Badljevina
3.	PAKRAC	PAKRAC	GLAVNI OLTAR U CRKVI UZNESENJA BDM	Pakrac
4.	PAKRAC	PAKRAC	MUZEJ GRADA PAKRACA: -Školska zbirka -Zbirka razglednica	Pakrac
5.	PAKRAC	PAKRAC	MUZEJ GRADA PAKRACA: -Etnografska zbirka -Kulturno-povijesna zbirka -Zbirka fotografija	Pakrac

LISTA PREVENTIVNO ZAŠTIĆENIH DOBARA

ARHEOLOŠKA NALAZIŠTA I ZONE

RB.	Općina/ Grad	Naselje	Naziv kulturnog dobra	K. o.	Bliži opis dobra
1.	PAKRAC	BADLJEVINA	Arheološka zona Zidine	Badljevina	Ostaci utvrđenog nizinskog naselja i grobља iz antike i srednjeg vijeka
2.	PAKRAC	BADLJEVINA	Arheološko nalazište Gradina – Staro groblje – Kućište	Badljevina	Ostaci naselja iz prapovijesti, antike, srednjeg i novog vijeka; grobni ostaci
3.	PAKRAC	DEREZA	Arheološka zona Komljenice	Dereza	Ostaci prapovijesnog i srednjovjekovnog naselja
4.	PAKRAC	DONJA OBRIJEŽ	Arheološka zona Prečina - Usjelina	Donja Obrijež	Ostaci kasnosrednjovjekovnog gradišta i moguće srednjovjekovne prometnice; prapovijesni nalazi
5.	PAKRAC	DONJI GRAHOVLJANI	Arheološko nalazište Zidine	Grahovljani; <i>Dereza</i>	Ostaci utvrđenog naselja iz prapovijesti i srednjeg vijeka
6.	PAKRAC	DRAGOVIĆ	Arheološko nalazište Ribnjaci	Dragović	Visinsko gradište pretpostavljene datacije u razvijeni ili kasni srednji vijek
7.	PAKRAC	DRAGOVIĆ	Dragović - grobље	Dragović	Ostaci srednjovjekovnog naselja i novovjekovni kameni nadgrobni spomenici (stećci)
8.	PAKRAC	DRAGOVIĆ	Ruševine srednjovjekovne crkve	Dragović	Ruševine srednjovjekovne crkve
9.	PAKRAC	GORNJA ŠUMETLICA	Arheološko nalazište Gradina	Bjelajci	Ostaci prapovijesnog i srednjovjekovnog visinskog naselja
10.	PAKRAC	GORNJA OBRIJEŽ	Arheološko nalazište Korićka	Gornja Obrijež	Ostaci utvrđenog gradišta iz razvijenog i

			gradina		kasnog srednjeg vijeka
11.	PAKRAC	GORNJA OBRIJEŽ	Arheološko nalazište Lipovo polje	Gornja Obrijež	Ostaci dvojnog gradišta iz kasnog srednjeg vijeka; ostaci naselja iz kasnog eneolitika (vučedolska kultura) i brončanog doba
12.	PAKRAC	PAKRAC	Arheološko nalazište Stari grad	Pakrac	Ostaci srednjovjekovnog i novovjekovnog utvrđenog grada te srednjovjekovne crkve
13.	PAKRAC	PREKOPAKRA	Arheološko nalazište Zidinica	Prekopakra	Ostaci naselja korenovske kulture kasnog neolitika i groblja avaro-slavenske kulture ranog srednjeg vijeka
14.	PAKRAC	TISOVAC	Arheološko nalazište Bukovik	Tisovac	Ostaci srednjovjekovne utvrde
15.	PAKRAC	VELIKI BANOVAČ	Arheološko nalazište Bedem	Donja Obrijež	Ostaci kasnosrednjovjekovnog visinskog naselja

LISTA ZAŠTIĆENIH KULTURNIH DOBARA

ARHEOLOŠKA NALAZIŠTA I ZONE

RB.	Općina / Grad	Naselje	Naziv kulturnog dobra	K. o.	Bliži opis dobra
1.	PAKRAC	BADLJEVINA	Arheološko nalazište Mali Kraj	Badljevina	Ostaci naselja starčevačke, korenovske i sopotske kulture (rani, srednji i kasni neolitik)

EVIDENTIRANI ARHEOLOŠKI LOKALITETI

RB.	Naselje	Naziv kulturnog dobra	Status lokaliteta
1.	BADLJEVINA	Filjak, antičko nalazište	E
2.	BADLJEVINA	Crkvište, arheološko nalazište	E
3.	BADLJEVINA	Karanovac I, prapovijesno, antičko i srednjovjekovno naselje	E
4.	BADLJEVINA	Karanovac II, nalazište iz srednjeg i novog vijeka	E
5.	BADLJEVINA	Spanjske luke, srednjovjekovno nalazište	E
6.	BRANEŠCI	Zidina/Klisa, prapovijesno nalazište	E
7.	BRUSNIK	Selište, antičko nalazište (rimski nadgrobni spomenik)	E
8.	BRUSNIK	Arheološko nalazište (antička keramika i kameni zid)	E
9.	BRUSNIK	Arheološko nalazište (kamena gomila)	E
10.	BRUSNIK	Ograde, arheološko nalazište	E
11.	BUČJE	Prapovijesno nalazište	E
12.	CIKOTE	Kamen, prapovijesno nalazište	E
13.	DEREZA	Prapovijesno nalazište	E
14.	DONJI GRAHOVLJANI	Staro groblje, nekropola	E
15.	GORNJA OBRIJEŽ	Krajinsko brdo, srednjovjekovno nalazište	E
16.	GORNJA ŠUMETLICA	Selište, prapovijesno nalazište	E
17.	GORNJA ŠUMETLICA	Kućišta, Lončaruša, arheološko nalazište	E
18.	GORNJA ŠUMETLICA	Rovine, Brezovo polje, arheološko nalazište	E
19.	GORNJI GRAHOVLJANI	Prapovijesno nalazište	E
20.	KOTURIĆ	Selište, srednjovjekovno nalazište	E

21.	KRAGUJ	Omanovac-Gradina, ostaci utvrde iz prapovijesti ili srednjeg vijeka	E
22.	KRIČKE	Repište, prapovijesno nalazište	E
23.	KUSONJE	Police, antičko nalazište (rimski nadgrobni spomenik)	E
24.	KUSONJE	Lučice, (potencijalno) prapovijesno groblje pod humcima	E
25.	LIPOVAC	Glavica, ostaci groblja	E
26.	OMANOVAC	Lipovo 1, srednjovjekovno nalazište	E
27.	OMANOVAC	Lipovo 2, srednjovjekovno nalazište	E
28.	OMANOVAC	Turske kapije, arheološko nalazište	E
29.	OMANOVAC	Mala Gradina, arheološko nalazište	E
30.	OMANOVAC	Kučišta/Pavletićeva Kučišta, (potencijalno) arheološko nalazište	E
31.	OMANOVAC	Velika Gradina, (potencijalno) arheološko nalazište	E
32.	PAKRAC	Gavrinica - Čimen, prapovijesno nalazište	E
33.	PAKRAC	Ulica Matice hrvatske, antičko nalazište	E
34.	PAKRAC	Prapovijesno naselje	E
35.	PAKRAC	Vinograd Vaniček, prapovijesno nalazište	E
36.	PAKRAC	Tržnica, srednjovjekovno nalazište	E.
37.	PAKRAC	Prapovijesno nalazište	E
38.	PAKRAC	Prapovijesno nalazište	E
39.	PREKOPAKRA	Matkovac – Ravneš 1, prapovijesno, antičko i srednjovjekovno nalazište	E
40.	PREKOPAKRA	Srednjovjekovno nalazište	E
41.	ROGULJE	Srednjovjekovno nalazište	E
42.	TISOVAC	Gradski, srednjovjekovno nalazište	E
43.	TISOVAC	Bukovik/Turski grad/Turska kula, ostaci utvrde	E
44.	VELIKI BUDIĆI	Zidine, Osoje, prapovijesno nalazište	E

2.2.4 Događanja i manifestacije

Manifestacije predstavljaju važan segment turističke ponude Grada Pakraca te značajno doprinose prepoznatljivosti destinacije, očuvanju lokalnog identiteta i uključivanju zajednice u razvoj turizma. Tijekom cijele godine, Pakrac obiluje raznovrsnim događanjima – od kulturnih i glazbenih manifestacija, sportskih natjecanja, edukativnih programa za djecu i mlade, do sajмова i festivala koji slave tradiciju, prirodne ljepote i suvremene interese posjetitelja.

Ove manifestacije okupljaju lokalno stanovništvo i privlače posjetitelje iz regije i šire, stvarajući dodatne razloge za dolazak u destinaciju i potičući turističku i gospodarsku aktivnost. Njihova kvaliteta, raznolikost i učestalost čine ih strateški važnim alatom u razvoju održivog i cjelogodišnjeg turizma Grada Pakraca.

Svake godine svečano se obilježava 19.03. blagdan sv. Josipa koji se od 1996. godine slavikao **Dan grada Pakraca**. Svake godine posjetitelji uživaju u bogatom i šarolikom programu.

Tradicionalno se održava sajam, utrka, koncerti i „Poklon mome gradu“.

SMOTRA FOLKLORA

Svake godine, u svibnju se već tradicionalno u Pakracu održava Smotra folkloru kada pakračke ulice napune KUD-ovi iz svih krajeva Hrvatske. Šarenilo narodnih nošnji, tradicijske pjesme i plesovi privuku svake godine sve više posjetitelja i ljubitelja narodnih običaja i kulturne baštine uz neizostavnu ponudu rukotvorina i mirise domaće kuhinje.

TRAGOM JANKOVIĆA

Tragom Jankovića je kulturno-povijesna manifestacija koja oživljava bogatu baštinu obitelji Janković, jedne od najznačajnijih plemićkih obitelji u povijesti Pakraca. Kroz povorke, kostimirane nastupe, glazbene programe i radionice, posjetitelji imaju priliku doživjeti duh baroknog doba i upoznati se s ulogom koju su Jankovići imali u razvoju grada. Manifestacija spaja povijest, kulturu i zajednicu, nudeći edukativan i zabavan sadržaj za sve generacije

MOTOCROSS

U organizaciji Moto kluba Pakrac-Lipik pod pokroviteljstvom Grada Pakraca održava se otvoreno prvenstvo Hrvatske u motocrossu i quadovima na stazi u Matkovcu. Utrka pod nazivom “Bljesak – memorijalna utrka Ivica Skalnik”. Vrijeme održavanja prvenstva je u svibnju i radi lijepog i sunčanog vremena posjetitelja je svake godine sve više koji dolaze iz svih dijelova Hrvatske kako bi uživali u jedinstvenoj prilici da na jednom mjestu vide različite vrste motora i quadova i da uživaju u više nego adrenalinskoj utrci.

DJEČJI DAN ZANIMANJA

Ovaj jedinstveni događaj ima za cilj prije svega djeci i mladima konkretno približiti razna zanimanja i zvanja za koja će se možda i odlučiti u skoroj budućnosti. Dječji dan zanimanja organiziramo po drugi puta, ali vjerujemo da je ovo vrlo korisna manifestacija koja će postati tradicionalna i koja će u narednim godinama samo rasti i razvijati se!

Uz Udruženje obrtnika Pakraca i Lipika koje broji oko 170 različitih obrta, od kojih će se neki i predstaviti i razne Srednje škole kao bi što jasnije približile određeno zanimanje.

Djeca i mladi će se na prigodnim izložbenim prostorima moći pobliže upoznati s zanimanjima kao što su frizer, kozmetičar, fotograf, elektroinstalater, ali i cvječar, stolar, poštar, vatrogasac i policajac. Bit će tu i građevinaca, ali i medicinskih zanimanja zahvaljujući liječniku, medicinskim sestrama i fizioterapeutima.

Budući da su sva zanimanja itekako važna u sektoru turizma, cilj ove manifestacije ponuditi mladima najjasniji uvid u određeno zanimanje.

MULTIPAK

Multipak je najveće multimedijalno događanje u ovom dijelu Europe, a pokrenut je 2012. godine. Okuplja više od 35 izlagača iz cijele Europe koji predstavljaju HIFI i homecinema uređaje koje je nemoguće u Hrvatskoj vidjeti i čuti na jednom mjestu. Osim izložbenog dijela audio i video opreme u sklopu Multipaka održavaju se koncerti renomiranih pjevača današnjice, predavanja i radionice koje drže priznati predavači, filmske projekcije nagrađivanih dokumentarnih filmova i gostovanja redatelj, producenata istih.

Svatko tko posjeti Multipak ne ostaje ravnodušan i opet se vraća.

SUBOTNJA ŠPICA

Na samom početku ljeta, na gradskoj šetnici i Trgu stvori se pravi ljetni šušur koji nagovještava bogat program tijekom "Pakračkog ljeta":

- kreativne radionice
- predstave na otvorenom
- likovna kolonija
- žongleri
- animatori
- fireshow
- dječji kutak (mali luna park)

BICIKLIJADA

Tradicionalna biciklijada koja se već dugi niz godina održava na prostorima Pakraca i Lipika u organizaciji Turističkih zajednica ova dva grada.

Svake godine okuplja sve veći broj sudionika – ozbiljnih biciklista, rekreativaca, obitelji sa djecom – dakle nema dobne i ciljne skupine. Cilj biciklijade je rekreacija, druženje ali i upoznavanje turističkih sadržaja Pakraca i Lipika.

Naime Tradicionalno ruta počinje u Pakracu te se putem obilaze zanimljive lokacije – kurija Janković, jezero Raminac, lokalna OPG-a, ergela Lipik, lipički perivoj itd a cijelim putem biciklisti uživaju u prekrasnom pogledu, čistoj prirodi uz sigurnu pratnju i podrške PP Pakrac i DVD Pakrac.

KINO POD ZVIJEZDAMA

U romantičnoj atmosferi dvorišta kurije Janković, sada već tradicionalno subotama posjetitelji uživaju u filmskim ljetnim večerima! Projekcije su besplatne!

Ukrašeno dvorište, kokice, deke, ležaljke, lampice.

„NEMOŠ OMANUT NA OMANOVCU“ I „POZDRAV LJETU“

Na dva dana, Pakrac postaje središte glazbenih događanja u regiji, privlačeći preko tisuću posjetitelja, koliko ih je došlo na prvo izdanje festivala. Također kroz ovaj festival je osim zabave posjetiteljima prenio važne poruke kroz odabir glazbenih imena kao što je zalaganje protiv svih vrsta diskriminacije, pozivanje na toleranciju prema drugima. Osim toga festival teži edukaciji djece na više područja.

ŠUMSKA BICIKLIJADA

Na obroncima šumovitog Psunja, na uređenom Bike parku Omanovac, organizira se prava biciklistička poslastica za velike i male – „Šumska biciklijada“!

Biciklijada koja počinje u dopodnevnom satima održava se na XC biciklističkoj kružnoj stazi „Kuna“, koja je ukupne dužine 6,3 kilometara, staza je široka oko 3 metra, te nema većih uspona ni nizbrdica.

Ukupna dužina biciklijade je oko 7 kilometara, te sudionici imaju cijelim putem imaju priliku uživati u predivnoj prirodi kroz šumovite predjele oko izletišta Omanovac.

SAJAM SLAVONSKI BANOVAČ

Zašto naziv Slavonski banovac? Naziv sajma „Slavonski banovac“, je zbog prve kovnice novca u Hrvatskoj, koja je postojala upravo u Pakracu od 1256. do 1260. godine. Naime, tada se kovao novac „Slavonski banovac“ te je upravo naš „banovac“ poslužio kao inspiracija autorima današnjem hrvatskom novcu – kuni, jer se na poledini novčića nalazio lik kune. Cilj manifestacije je predstaviti potencijale kontinentalne Hrvatske, promovirati turističku ponudu, autohtone proizvode, stare zanate i obrte te sve tradicionalne vrijednosti koje čine kontinentalnu Hrvatsku atraktivnom i vrijednom pažnje, sa svrhom osnaživanja i razvoja ruralnog turizma i poljoprivrede.

TRAGOVI U SNIJEGU – PAKRAČKA ADVENTSKA PRIČA

Svake godine pri kraju Adventa se tradicionalno održava Božićni sajam. Posjetitelji imaju priliku kupit domaće, proizvode od lokalnih OPG-a, suvenire i darove za nadolazeći blagdan.

Uz božićne pjesme, mirise kuhanog vina, čaja i ostalih napitaka, posjetitelji uživaju i u bogatoj gastronomskoj ponudi domaće kuhinje! Svake godine sve je više izlagača, a s time i veći izbor proizvoda.

Kruna sajma dolazak je Djeda Božićnjaka s darovima, kome se najviše vesele najmanji! A za uspomenu najmlađi mogu se i fotografirati s Djedicom u posebno uređenoj kućici.

PALJENJE ADVENTSKIH SVIJEĆA

Na središnjem gradskom trgu, tradicionalno se svake subote (četiri subote kroz Advent) pali po jedna adventska svijeća. Prigodnu molitvu predvodi pakrački župnik, a da bi ovaj lijepi, tradicionalni događaj bio još svečaniji, pobrinu se članovi udruga koji nas uz prekrasne božićne pjesme uvode u Advent.

DJEČJI DOČEK NOVE GODINE

Svake godine se tradicionalno održava ova vesela manifestacija za naše najmlađe sugrađane u popodnevnim satima!

Predstave na otvorenom, zabavljači, radionice, starinske igre, natjecanja, dječji šampanjac i još puno toga.

2.2.5 Turističke usluge

Turistička zajednica Grada Pakraca djeluje po načelu destinacijskog menadžmenta, a osnovana je radi promicanja i razvoja turizma područja i gospodarskih interesa pravnih i fizičkih osoba koje pružaju ugostiteljske usluge i usluge u turizmu ili obavljaju drugu djelatnost neposredno povezanu s turizmom. Također posjetitelji mogu dobiti sve informacije o turističkoj ponudi destinacije, brošure, biciklističke karte, plan grada i odgovore na sva relevantna pitanja iz sfere turizma kako u uredu tako i telefonski ili putem elektroničke pošte.

Na području Pakraca registrirana je turistička agencija „Slavonski banovac“ sa suvenirnicom gdje je zastupljena i maloprodaja prehrambenih proizvoda i suvenira.

2.3 Resursna osnova

U ovom poglavlju je identificirana prirodna i kulturna baština (uključujući i najvažnije manifestacije), kao i određeni ostali resursi koji ukazuju na jedinstvene vrijednosti područja grada Pakraca.

2.3.1 Kultura i baština

Kulturno-povijesna baština / Antropogene atrakcije

Naziv atrakcije	Tip atrakcije	Važnost	Tržišna spremnost	Pristupačno za invalide
Povijesna jezgra Pakraca	povijesna urbanistička cjelina	Regionalna	Djelomično spremno	
Vlastelinski kompleks Janković sa spahijskim podrumom u Pakracu	dvorac, palača	Regionalna	Djelomično spremno	DA
Crkva Uznesenja Bl. Djevice Marije u Pakracu	sakralni objekt	Regionalna	Uglavnom spremno	
Saborna crkva Sv. Trojice u Pakracu s episkopskim dvorom	sakralni objekt	Regionalna	Djelomično spremno	
Crkva sv. Pantelejmo na u Tornju kod Pakraca	sakralni objekt	Regionalna	Djelomično spremno	
Muzej Grada Pakraca	Muzej	Regionalna	Uglavnom spremno	
Muzej vojne i ratne povijesti u Pakracu	Muzej	Regionalna	Uglavnom spremno	DA
Spahijski podrum	Interpretacijski centar	Nacionalna	Spremno	DA

2.3.2 Priroda i okoliš

Prirodni resursi / Prirodne atrakcije

Naziv atrakcije	Tip atrakcije	Važnost	Tržišna spremnost	Pristupačno za invalide
Psunj –Omanovac	Gora	Regionalna	Spremno	
Rijeka Pakra	Rijeka	Regionalna	Nespremno	
Vinogorje Pakrac	Kulturni krajobraz	Regionalna	Djelomično spremno	
Šuma Kalvarija	Šuma	Regionalna	Djelomično spremno	
Jezero Pakurnovac	Izletište - jezero	Regionalna	Spremno	

2.3.3 Manifestacije

Naziv atrakcije	Tip atrakcije	Važnost	Tržišna spremnost	Pristupačno za invalide
Sajam Slavonski banovac	povijesno-gastronomska manifestacija	Nacionalna	spremno	
Multipak	Tematska manifestacija	Nacionalna	spremno	
Dan Grada Pakraca	tematska manifestacija	regionalna	spremno	
Dječji dan zanimanja	tematska manifestacija	regionalna	spremno	
Tragom Jankovića	tematska manifestacija	regionalna	spremno	
Obilježavanje početka Domovinskog rata u Pakracu	Tematska manifestacija	Nacionalna	spremno	
Nemoš omanut na Omanovcu	Tematska manifestacija	Regionalna	Spremno	
Titanov ultimatum	Sportska manifestacija	Nacionalna	spremno	

Motocross	Sportska manifestacija	Međunarodna	Spremno	
Noć muzeja	Tematska manifestacija	Lokalna	spremno	
Pakračko ljeto	Tematska manifestacija	Lokalna	Spremno	
Tragovi u snijegu – Pakračka adventska priča	Tematska manifestacija	Lokalna	Spremno	

2.3.4 Ostali odabrani resursi

Ostali resursi

Naziv atrakcije	Tip atrakcije	Važnost	Tržišna spremnost	Pristupačno za invalide
Ruta Slavonija	biciklistička ruta	regionalna	djelomično spremno	
Državna glavna ruta br. 8	biciklistička ruta	regionalna	djelomično spremno	
Stazama lipicanaca i kune	turistički put	regionalna	uglavnom spremno	
Poučna staza Kalvarija	turistički put	lokalna	uglavnom spremno	
Vidikovac Sv. Tri križa	vidikovac	lokalna	uglavnom spremno	

2.4 Javna turistička infrastruktura

Pravilnikom o javnoj turističkoj infrastrukturi („Narodne novine“ broj 136/21.) definiran je pojam javne turističke infrastrukture. To je turistička infrastruktura u javnom vlasništvu koja je dijelom ili cijele godine u funkciji turizma te je dostupna svima pod jednakim uvjetima sukladno njezinoj prirodi i namjeni. Dijeli se na primarnu i sekundarnu.

Postoji sljedeća primarna javna turistička infrastruktura:

Biciklističke staze

- Stazama lipicanaca i kune
- Lipik - Pakrac - PD Omanovac
- Vinska cesta Pakrac

Kružna biciklistička staze oko planinarskog doma Omanovac

- Biciklistička staza park šuma Kalvarija
- Biciklističke rute
- Ruta Slavonija
- Državna glavna ruta br. 8

Potencijal razvoja cikloturizma u sklopu cjelovite turističke ponude naglašen je činjenicom da se Grad Pakrac nalazi na sjecištu dva glavna državna biciklistička pravca:¹

- **Biciklistička ruta DG7** (Gr. Mađarske - Virovitica - Pakrac - Jasenovac - Dvor - gr. BiH - (Novi Grad - Bihać) - gr. BiH - Plitvice - Gospić - Karlobag) koja kroz područje Grada Pakraca prolazi dionicom državne ceste D5 od završetka naselja Kip do početka naselja Filipovac
- **Biciklistička ruta DG8** (Pakrac - Gradiška - gr. BiH - (Banja Luka - Livno) - gr. BiH - Sinj - Split) koja kroz područje Grada Pakraca prolazi dionicom državne ceste D38 s početkom u gradu Pakracu pa do početka naselja Mijači

Biciklistička kružna staza "Kuna" dio je tematskog turističkog puta "Stazama lipicanca i kune", a položena je oko Planinarskog doma Omanovac. Staza je namijenjena za kategoriju rekreativnih vozača jer na cijeloj dužini ima oscilacije od 3-5% pada terena, tako da je prihvatljiva za sve kategorije vozača. U sklopu staze dužine oko 10 km uređena je i posebna downhill staza s većim brojem skakaonica, brvna i drugih oblika adrenalinskih zahvata.

Pješačko-trkačke i trekking staze

- Walk&Runtrail Omanovac
- Pakrac trail
- Poučne i turističke staze
- Stazama lipicanca i kune
- Staza park šuma Kalvarija

Motocross staze

- MX Matkovac
- Vidikovci
- Sv. Tri Križa

Planinarska infrastruktura

- Planinarski dom Omanovac
- Planinarske staze
- Dvorci, gradine i kurije
- Vlastelinski kompleks Janković
- Spahijski podrum – Kuća graševine
- Dvorac baruna Trenka
- Stari grad Čaklovac

Centri za posjetitelje/ muzeji / interpretacijski centri

- Spahijski podrum – Kuća graševine
- Muzej Grada Pakraca

- Muzej vojne i ratne povijesti
- Etno kuća u Donjoj Obriježi
- Etno kuća – izletište Čantalo u Omanovcu

Info ploče i turistička signalizacija – područje grada Pakraca

Na pakračkom području postoji sljedeća sekundarna javna turistička infrastruktura:

Arheološka nalazišta (popis se nalazi u poglavlju 2.2.3.)

Špilje:

- Špilja Trbušnjak
- Špilja Rastik

Javna parkirališta u gradu Pakracu

Sportski objekti:

- 2 igrališta za male sportove (rukomet/mali nogomet/košarka)
- nogometni stadion
- malonogometno igralište – umjetna trava
- tenis tereni - 2 terena (od kojih jedan zatvoren - balon), 2 u izgradnji
- Gradski padel teren
- stolovi za stolni tenis na otvorenom
- teretana
- sportska dvorana
- kuglana
- streličarska dvorana (stara kuglana)
- skate park
- street workout park
- odbojkaški teren
- teren za odbojku na pijesku na jezeru Pakurnovac
- sportska dvorana

Gradska sportska dvorana sastoji se od velike dvorane kapaciteta 800 sjedećih mjesta, male dvorane, wellness centra i poslovnih prostora. Gradsku sportsku dvoranu koriste osnovna i srednja škola Pakrac, te sportski klubovi i rekreativci. U dvorani se, osim nastave tjelesnog odgoja, treninga i sportskih natjecanja održavaju i razne kulturne i gospodarske manifestacije (izložbe, sajmovi, koncerti, priredbe).

Kuće znamenitih Pakračana:

- Maestro Milan Horvat - spomen ploča

Sekundarna - ona infrastruktura koja ne utječe izravno na razvoj turizma i samo je dijelom godine ili samo sporednom funkcijom u službi turizma:

- arheološka nalazišta, speleološki objekti, povijesni spomenici i popratna infrastruktura
- parkirališta i pristupne ceste u funkciji turističke infrastrukture koje nisu kategorizirane kao javne ceste
- javni sanitarni čvorovi
- sportski objekti i ostala sportska infrastruktura na otvorenom prostoru u funkciji aktivnog turizma
- rodne kuće poznatih osoba

2.5 Komunalna infrastruktura

Infrastrukturu na području grada Pakraca čini komunalna infrastruktura koja predstavlja preduvjet kvalitetnog funkcioniranja svih gospodarskih i društvenih aktivnosti na području grada. U komunalnu infrastrukturu ubrajaju se ceste, javne površine, vodovod i kanalizacija, rasvjeta, telekomunikacije, gospodarenje otpadom te energetska i druga infrastruktura koja doprinosi boljoj kvaliteti života i funkcioniranju gospodarskih djelatnosti grada Pakraca.

2.5.1 Energetska infrastruktura

PLINOOPSKRBA

Djelatnost distribucije plina na području Grada Pakraca do studenog 2022. godine vršio je PAKRAC - PLIN d.o.o., od kada je djelatnost poslovanja preuzela tvrtka HEP-PLIN d.o.o. Osijek.

Na plinovod je priključeno 4.221 priključaka, od čega je 352 poslovnih, a 3.869 domaćinstava. Sve višestambene zgrade spojene su na plinovod. Prosječna potrošnja plina po domaćinstvu je 10.286 kWh.

Duljina plinovoda u Gradu Pakracu je 44,800 km, od čega je prema materijalu:

- duljina plinovoda od PEHD-e cijevi 6,700 km ili 15%
- duljina plinovoda od čelične cijevi 38,100 km ili 85%

U proteklom razdoblju Pakrac Plin d.o.o. je izvršio rekonstrukciju postojećih plinovoda, te su plinovodi i plinski priključci zamijenjeni su plinovodom od polietilenskih cijevi.

PRIJENOS ELEKTRIČNE ENERGIJE

Održavanje i vođenje pogona prijenosne elektroenergetske mreže na području Grada Pakraca (vodovi i transformatorske stanice nazivnog napona 110 kV, 220 kV i 400 kV) u nadležnosti je Hrvatskog operatora prijenosnog sustava d.o.o., Prijenosno područje Zagreb.

Područjem Grada Pakraca u funkciji prijenosa električne energije prolazi:

- **dalekovod DV 400 kV Ernestinovo - Žerjavinec**

Ukupna duljina dalekovoda je 230,8 km, od čega je 30,3 km na području Grada Pakraca.

PPUG-om Pakraca rezervirani su koridori za građevine za prienos električne energije:

- planirani DV 2x400 kV Razbojište - Međurić
- planirani DV 110 kV Lipik - Daruvar

Prostor unutar koridora rezerviran je isključivo za potrebe izgradnje, redovnog pogona i održavanja dalekovoda. U prostoru kojeg zauzimaju koridori dalekovoda ne mogu se graditi nadzemni objekti dok su uvjeti korištenja prostora ispod dalekovoda regulirani posebnim propisima.

DISTRIBUCIJA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Djelatnost distribucije i opskrbe električnom energijom na području Grada Pakraca (naponske razine 35 kV i niže) obavlja HEP - Operator distribucijskog sustava d.o.o. - ELEKTRA KRIŽ.

Sustav opskrbe električnom energijom sastoji se od trafostanice TS Pakrac (35/10 kV), koja je ujedno i glavna spojna točka te ukupno 105 trafostanica TS 10/0,4 kV.

PROIZVODNJA I CIJEVNI TRANSPORT UGLJIKOVODIKA

Uvidom u bazu podataka naftno - rudarskih objekata i postrojenja utvrđeno je da području Grada Pakraca nema niti eksploatacijskih polja niti vodova u nadležnosti INA - Industrija nafte, d.d., Istraživanje i proizvodnja nafte i plina.

U skladu s Uredbom o određivanju građevina, drugih zahvata u prostoru i površinama državnog i područnog (regionalnog) značaja (NN 37/14, 154/14 i 30/21), međunarodni i magistralni plinovodi smatraju se građevinama državnog značaja. Kako PLINACRO d.o.o upravlja plinskim transportnim sustavom Republike Hrvatske svi se plinovodi koji čine transportni sustav smatraju magistralnim plinovodima.

2.5.2 Telekomunikacijska infrastruktura i dostupnost Interneta

Telekomunikacijska infrastruktura relativno je dobro razvijena, posebno u urbanom središtu, gdje su dostupne moderne telekomunikacijske usluge. Operateri pružaju širok spektar usluga, uključujući mobilnu telefoniju, fiksnu liniju i Internet. Mobilna pokrivenost područja općenito je dobra, a vodeći telekomunikacijski operateri osiguravaju 4G mreže u većini područja, dok je 5G mreža prisutna u većim mjestima. Poštanski uredi postoje u gradu Pakracu i Badljevini.

Dostupnost interneta varira ovisno o lokaciji. U gradskom području širokopojasna internetska veza, uključujući optičke mreže, dostupna je većem broju korisnika.

2.5.3 Vodoopskrba i odvodnja

Djelatnost javne vodoopskrbe na području gradova Pakraca i Lipika obavlja tvrtka VODA LIPIK d.o.o. sa sjedištem u Pakracu.

Vodoopskrbni sustav na području Grada Pakraca obuhvaća naselja Pakrac, Prekopakra, Kusonje i Gornja Šumetlica. Ukupna duljina javne vodoopskrbne mreže je 84,5 km.

Vodoopskrbni sustav Pakrac - Lipik čine:

- vodocrpilište Gornja Šumetlica s uređajem za kondicioniranje vode za piće,
- gravitacijski transportni cjevovod dužine 10,6 km s prekidnom komorom "D. Šumetlica",
- vodosprema "Pakrac",
- transportni cjevovod "Pakrac - Lipik" dužine 3,0 km, te
- distribucijske precrpne stanice i distribucijska vodoopskrbna mreža pojedinih naselja.

S vodocrpilišta Gornja Šumetlica potrošačima se godišnje isporuči oko 400.000 m³ vode, od čega potrošačima na području Grada Pakraca oko 250.000 m³ godišnje (Pakrac 222.000 m³, Prekopakra 26.040 m³, Kusonje 996 m³ i Gornja Šumetlica 996 m³).

Vodoopskrbni sustav podijeljen je u dvije visinske zone. Visokom zonom obuhvaćena je Prekopakra i viši dijelovi naselja Pakrac, ostala naselja su u niskoj zoni vezana na vodospremnik "Pakrac" i precrpne stanice "Pakrac" i "Kragujski put".

ODVODNJA I PROČIŠĆAVANJE OTPADNIH VODA

Djelatnost javne odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na području Grada Pakraca i Grada Lipika obavlja tvrtka VODA LIPIK d.o.o. čiji su osnivači Gradovi Pakrac i Lipik.

Područje jedinstvenog sustava javne odvodnje aglomeracije Lipik - Pakrac uključuje naselja: Kusonje, Pakrac i Prekopakra (na području Grada Pakraca), te Dobrovac, Donji Čaglić, Filipovac, Japaga, Kukunjevac i Lipik (na području Grada Lipika).

Na području gradova Pakrac, Lipik i naselja Prekopakra, Filipovac i Dobrovac je mješoviti sustav odvodnje kojim se zajedno skupljaju i odvede sanitarne, industrijske i oborinske otpadne vode. Na području naselja Donji Čaglić, Kusonje, Japaga i dijela naselja Kukunjevac je djelomično razdjelni sustav kojim se sakupljaju i odvede sanitarne i

industrijske otpadne vode. Na područjima na kojima nije izgrađen sustav javne odvodnje otpadne vode se odvođe u septičke/sabirne jame ili u odgovarajući biološki uređaj za pročišćavanje otpadnih voda, te se moraju ispuštati prema uvjetima dobivenim od strane Hrvatskih voda.

2.5.4 Gospodarenje otpadom

Komunalni otpad s područja gradova Pakraca i Lipika odlaže se na odlagalište komunalnog i neopasnog otpada Crkvište (Krndija), k.č.br. 546/1, k.o. Kusunje. Zbog sve većeg povećanja odvojenog sakupljanja otpada, ponajviše plastične ambalaže Komunalac d.o.o. je na odlagalištu Crkvište u 2022. godini zbrinuo oko 142 tone otpada manje u odnosu na 2021. godinu. Slobodni kapacitet za odlaganje otpada u lipnju 2023. godine procijenjen je na oko 14.000 m³, što će biti dovoljno do otvaranja regionalnog centra Šagulje.

Organizirano sakupljanje komunalnog otpada iz kućanstava i gospodarskih subjekata na području Grada Pakraca obavlja trgovačko društvo Komunalac d.o.o. za komunalne djelatnosti iz Pakraca. Organiziranim skupljanjem i odvozom komunalnog otpada obuhvaćeni su grad Pakrac i sva prigradska naselja, te je obuhvaćenost 100%.

2.6 Prometna infrastruktura

CESTOVNI PROMET

Odlukom o razvrstavanju javnih cesta (NN 59/23, 64/23, 71/23 i 97/23) javne ceste su razvrstane u četiri skupine, i to: autoceste, državne, županijske i lokalne ceste.

Na području Grada Pakraca nema postojećih niti planiranih autocesta.

Razvrstane ceste na području Grada Pakraca u dobrom su stanju, kolnici su bez većih oštećenja ili s neznatnim lokalnim oštećenjima, mrežaste pukotine na kolniku mogu se naći na oko 50% ukupne površine kolnika, nema izraženih većih napuklina i udarnih rupa, mjestimično postoje ulegnuća i neravnine. Odvodnja oborinskih voda s kolnika je zadovoljavajuća. Javna parkirališta postoje u gradskom središtu, te se ne provodi naplata parkinga.

ŽELJEZNIČKI PROMET

Uredbom o razvrstavanju željezničkih pruga (NN 84/21) područjem Grada Pakraca prolazi željeznička pruga za lokalni promet:

ŽELJEZNIČKA PRUGA ZA LOKALNI PROMET NA PODRUČJU GRADA PAKRACA

oznaka pruge	puni naziv željezničke pruge	građevinska duljina pruge (km)	duljina na području Grada Pakraca (km)
L204	Banova Jaruga - Daruvar - Pčelić rasputnica	95,752	12,084

Javni prijevoz između jedinica lokalne samouprave u Županiji nije adekvatno razvijen, kao niti lokalni gradski prijevoz. Razlog leži u nedostatku profitabilnosti takvih međugradskih i međupćinskih linija te u malom broju putnika.

2.7 Analiza stanja digitalizacije

Ministarstvo turizma i sporta razvija IT sustave za upravljanje turizmom, uključujući aplikativno rješenje za upravljanje destinacijama, kao i aplikativno rješenje za upravljanje turističkim tokovima, koji će biti podrška turističkim zajednicama u održivom upravljanju destinacijom. Koristit će ga lokalne i regionalne samouprave, a intencija je i uspostava sustava e-usluga koji će potaknuti digitalnu transformaciju u smjeru razvoja pametne destinacije.

2.7.1 Infrastruktura digitalne tehnologije

Digitalna infrastruktura u Pakracu značajno zaostaje za ciljanim standardom koji predviđaju strateški dokumenti Europske komisije i Republike Hrvatske. Najveći dio grada ima izgrađenu potrebnu osnovnu strukturu, ali postoji još dovoljno prostora za razvoj širokopojasne infrastrukture. Najviše su zastupljene brzine pristupa 4 – 10 Mbit/s te 20 – 30 Mbit/s, što je nedovoljno za bržu digitalnu tranziciju gospodarstva. Prema gustoći širokopojasnih priključaka u nepokretnoj širokopojasnoj mreži u Hrvatskoj Požeško-slavonska županija na pretposljednem je mjestu s postotkom od svega 44,6 %. Grad je relativno dobro pokriven s mobilnom mrežom, što je važno za razvoj turizma. U gradu postoji besplatan Wi-Fi.

2.7.2 Sigurnost i privatnost

Svim pružateljima usluge smještaja dostavljene su višejezične obavijesti u vezi prikupljanja osobnih podataka radi evidentiranja turista u sustavu eVisitor. S obzirom na to da je člankom 5. stavkom 4. Pravilnika o načinu vođenja popisa turista te o obliku i sadržaju obrasca prijave turista turističkoj zajednici propisano da se podaci za prijavu i odjavu turista upisuju na temelju podataka iz osobne iskaznice, odnosno putne ili neke druge isprave o identitetu, turisti su upoznati s činjenicom da su dužni pružatelju usluge smještaja dati na uvid takvu ispravu te pružiti sve druge informacije koje su potrebne za upis podataka, a nisu sadržane u takvoj ispravi. Prikupljeni osobni podaci se sukladno članku 6. Pravilnika o načinu vođenja popisa turista.

2.8 Analiza stanja pristupačnosti destinacije osobama s posebnim potrebama

Pristupačni turizam podrazumijeva uvjete u kojima proizvode, sustave, usluge, okruženja i objekte mogu koristiti svi ljudi s najširim rasponom korisničkih potreba, karakteristika i sposobnosti. Uključuje implementaciju univerzalnog dizajna koji omogućuje ljudima s poteškoćama u kretanju, uključujući mobilnost, vid, sluh i kognitivne dimenzije pristupa, da funkcioniraju neovisno i ravnopravno kroz pružanje pristupačnih proizvoda, usluga i okruženja.

Pristupačni turizam podrazumijeva prilagodbu turističkih proizvoda i usluga primjenom načela univerzalnosti i uključivosti na različite skupine turista: osobe s invaliditetom, starije i teže pokretne osobe, obitelji s malom djecom, osobe s posebnim zdravstvenim ili prehrambenim potrebama.

Prilagođavanje infrastrukture, odnosno otklanjanje arhitektonskih barijera u prostoru, nije uvijek i svugdje moguće zbog prostorne specifičnosti. javni sanitarni čvor je njima prilagođen. Također, dobar primjer pristupačnog turizma je prilagodba Interpretacijskog centra Kuća graševine – Spahijski podrum koji je opremljen liftom, rampom te elementima prilagođenim slijepim i slabovidnim osobama i osobama s drugim ograničenjima.

Ipak, još uvijek je značajan udio atrakcija nema mogućnost obilaska atrakcija i lokaliteta osobama s invaliditetom. S druge strane, kod dijela atrakcija postoji pristupačnost informacija i komunikacija.

2.9 Analiza organiziranosti i dostupnosti usluga u destinaciji – javne usluge

Policija:

Na pakračkom području djeluje jedna Policijska postaja – PP Pakrac a teritorijalno je nadležna nad gradovima Pakrac i Lipik.

Vatrogasci:

Na području Pakraca djeluju: Vatrogasna zajednica područja Pakrac – Lipik, javna vatrogasna postrojba PSŽ-e, DVD Pakrac i 6 dobrovoljnih društava .

Zdravstvena skrb:

Od zdravstvenih ustanova, u Pakracu djeluje Dom zdravlja, Zavod za hitnu medicinu ,Opća županijska bolnica Pakrac i bolnica hrvatskih veterana. Isto tako djeluju pojedine ordinacije primarne zdravstvene zaštite (primjerice obiteljska medicina, dentalna medicina, služba za zdravstvenu zaštitu predškolske djece, služba patronaže, medicina rada i sl.).

Kultura:

Muzej grada Pakraca smješten je u objektu Malog dvora, dijelu zaštićene cjeline vlastelinskog kompleksa Janković iz 18. stoljeća. Muzejska građa sastoji se od: etnografske zbirke, kulturno - povijesne zbirke i zbirke fotografija. Osnivač Muzeja je Grad Pakrac.

Muzej vojne i ratne povijesti u Pakracu jedinstven je u Hrvatskoj i obuhvaća svjetsku vojnu i ratnu povijest od templara, turskih osvajanja, Trenkovih pandura, prvi i drugi svjetski rat, a posebno mjesto zauzimaju izlošci iz Domovinskog rata. U sklopu Muzeja na površini od 300 m² uz stalni postav smještena je i knjižnica, arhiv, suvenirnica, projekcijska dvorana te vanjski izložbeni prosto

Gradska knjižnica Pakrac se 2000. Godine na temelju rješenja Ministarstva kulture izdvaja iz Pučkog učilišta i postaje samostalna kulturna ustanova. Knjižnica u prostoru od 385 m² ima odjel za odrasle, dječji odjel te čitaonicu s računalima. Osnivač Gradske knjižnice je Grad Pakrac.

Hrvatski dom "Dr. Franjo Tuđman" kulturno prosvjetnog društva "Sloga" izgrađen je po projektu arhitekta Neumanna 1937. godine, te obnovljen 2011. godine. U sklopu Hrvatskog doma je multifunkcionalna dvorana kapaciteta 290 sjedećih mjesta koja se koristi za kino predstave i druge aktivnosti.

Banke:

- Privredna banka Zagreb
- Erste und Steiermärkische Bank

Bankomati:

- Privredna banka Zagreb
- Erste und Steiermärkische Bank
- Hrvatska poštanska banka
- Zagrebačka banka

Benzinske postaje:

- INA
- KTC

Lovačka i ribička društva :

- LD Psunj
- LD Košuta
- LD Fazan
- ŠRD Pakrac

Trgovački centri:

- KTC
- Spar 1
- Spar 2
- Konzum

2.10 Analiza stanja i potreba ljudskih potencijala

U niže navedenoj tablici vidljiv je broj nezaposlenih osoba u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje za područje Grada Pakraca na dan 31.12.2023. i 31.12.2024. godine te strukturu nezaposlenih prema razini obrazovanja.

Razina obrazovanja	2023.		2024.	
	Broj nezaposlenih	Struktura u %	Broj nezaposlenih	Struktura u %
(0) Bez škole i nezavršena osnovna škola	22	8,84	16	8,99
(1) Završena osnovna škola	68	27,31	42	23,60
(2) Srednja škola	140	56,22	102	57,30
(3) Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	11	4,42	8	4,49
(4) Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	8	3,21	10	5,62
Ukupni zbroj	249	100,00	178	100,00

2.11 Analiza komunikacijskih aktivnosti

Turistička zajednica Požeško-slavonske županije donijela je 2020. godine dokument Brend strategija i komunikacijska strategija Požeško-slavonske županije. U okviru ovog dokumenta identificirani su sljedeći elementi komunikacijskih kanala turističke zajednice: internetska stranica, društvene mreže, katalozi i plaćeni mediji – kampanje.

Službena internetska stranica Turističke zajednice Grada Pakraca smještena je na domeni <https://tz.ppakrac.hr>. Stranica je interaktivna, modernog dizajna i omogućava brz i jednostavan pristup informacijama. Internetska stranica je inspirativna i namijenjena prvenstveno posjetiteljima, s dosta informacija, fotografija i kalendarom događaja koji uključuje sve manifestacije i aktivnosti koje se odvijaju na području grada. Putem internetske stranice mogu se pretraživati događanja u tekućoj godini po mjesecima, dobiti informacije o dostupnim turističkim atrakcijama, gastroenološkim doživljajima, planirati turističke posjete.

Turistička zajednica Grada Pakraca se pod nazivom Visit Pakrac pojavljuje na društvenoj mreži –Facebook i Instagram. Na navedenim društvenim mrežama se provodi prilično intenzivna komunikacija, ovisno o dobu godine i po nekoliko objava tjedno. Sadržaj komunikacije na društvenim mrežama, kao i vizualni materijali (fotografije i video materijal) prilagođeni su publici koja najviše koristi određenu društvenu mrežu. Događaji i manifestacije promoviraju se putem više kanala, ovisno o potrebi. Najčešće su to plakati, članci u časopisima ili novinama, radio spotovi ili posebne emisije te društvene mreže i web stranica.

2.12 Analiza konkurencije

Analiza konkurencije važna je kako bi se Grad Pakrac mogao strateški pozicionirati unutar destinacijskog sustava Požeško-slavonske županije te identificirati vlastite prednosti i razvojne niše. U fokusu su turističke zajednice gradova i mikroregija unutar županije koje predstavljaju relevantnu konkurenciju Pakracu u smislu ponude, ulaganja i tržišnog pozicioniranja.

TZ Grada Požege

Požega je administrativno, kulturno i gospodarsko središte županije. Destinacija je snažno fokusirana na **urbani, kulturni i eno-gastro turizam**. U centru se nalaze brojni muzeji, barokna arhitektura i manifestacije. TZ Požega ima dobru infrastrukturnu bazu i izraženu promocijsku vidljivost. Veliki broj posjetitelja dolazi zbog kulturnih događanja i gastronomske ponude. Njihova konkurentska prednost je snažno **pozicioniranje u vinskoj priči županije** (Svijet graševine), razvijena urbana infrastruktura i manifestacijski turizam.

TZ Grada Pleternice

Pleternica razvija turizam s naglaskom na **vjerski i kulturni turizam**. Središnja atrakcija je **Interpretacijski centar Terra Panonica** i **Svetište Gospe od Suza** koje privlači hodočasnike. TZ Pleternica koristi EU fondove za razvoj edukacijskih i kulturnih sadržaja te ima stabilnu suradnju s institucijama i udrugama. Konkurentska prednost je pozicioniranje kao **duhovno i kulturno središte**, ali ograničenje je slabija turistička infrastruktura za višednevni boravak.

TZ Grada Lipika

Lipik je specijaliziran za **zdravstveni i lječilišni turizam**, temeljen na tradiciji **geotermalnih izvora** i **Toplica Lipik**. Grad je ujedno i dom **državne ergele lipicanaca**, što donosi snažan kulturni identitet. Lipik ima izražen **brend zdravlja i aristokratske povijesti**. Ulaganjima kroz projekt **Terme Lipik** destinacija se želi profilirati kao centar wellness i medicinskog turizma. S obzirom na blizinu, Lipik djelomično ulazi u zonu potencijalnog partnerstva, ali i tržišne konkurencije Pakracu u području zdravstvenih paketa.

TZ Grada Kutjeva

Kutjevo se profilira kao **vinarsko središte županije**, s jakim brendom graševine i **Vinogorjem Kutjevo**. Atraktivna destinacija za vinske ture, kušanja, vinske manifestacije i ruralni turizam. Konkurentska prednost leži u **dugoj tradiciji proizvodnje vina**, kulturi vinarstva i brendiranoj slici Kutjeva na nacionalnoj razini.

Pakrac u tom smislu ne konkurira direktno, ali može se inspirirati modelom integracije eno-gastro sadržaja s turizmom.

TZ Zlatni Papuk

TZ Zlatni Papuk obuhvaća općine Velika, Kaptol, Jakšić i Brestovac te je fokusirana na **outdoor turizam** unutar područja **Parka prirode Papuk – UNESCO geoparka**. Glavne atrakcije uključuju Adrenalinski park Duboka, Geo-info centar i razvijene biciklističke i planinarske staze. Infrastrukturalna ulaganja i jasna specijalizacija čine ovu destinaciju snažnim konkurentom u outdoor segmentu, posebno kod mlađih i sportskih tržišta.

Zaključak: Pozicioniranje Grada Pakraca u odnosu na konkurenciju

Grad Pakrac nalazi se u konkurentskom okruženju specijaliziranih mikro-destinacija koje razvijaju različite nišne ponude (vino, zdravlje, vjera, kultura, outdoor). U usporedbi:

- **Pakrac ima jedinstveni povijesni narativ (Trenkova priča)** koji ne koristi nijedna druga destinacija.
- **Outdoor potencijal Omanovca** i sportsko-rekreacijski sadržaji (npr. nova kuglana) mogu diferencirati Pakrac u aktivnom i timskom turizmu.
- **Suradnja s Lipikom i Daruvarom** pruža mogućnost indirektnog pozicioniranja u zdravstvenom turizmu, bez izravnog ulaska u konkurenciju.
- **Manje je poznata destinacija**, što Pakracu daje prostor da se tržišno pozicionira kao „**mirna, autentična i još neotkrivena Slavonija**“.
- Upravo taj status pruža potencijal za razvoj **tematskog, održivog i cjelogodišnjeg turizma**, u kojem se lokalna zajednica snažno uključuje u oblikovanje ponude

2.13 Izvješće o analizi stanja

Grad Pakrac graniči na zapadu s Gradom Lipikom, na istoku s Općinom Brestovac, na sjeveru s općinama Sirač i Dežanovac (u sastavu Bjelovarsko - bilogorske županije), te na jugu s općinama Cernik i Okučani (u sastavu Brodsko - posavske županije). Površina Grada Pakraca iznosi 358,53 km², te je najveća od deset jedinica lokalne samouprave Požeško - slavonske županije i u ukupnoj površini Županije od 1.815,23 km² iznosi 19,7%.

Klima je umjereno kontinentalna, s prosječnom godišnjom temperaturom od 12 °C i godišnjom količinom oborina od 700 do 900 mm.

Grad Pakrac je prema službenim rezultatima popisa 2021. godine imao ukupno 7.086 stanovnika, od čega je 4.151 ili 58,6% nastanjeno u Pakracu.

U posljednjem popisnom razdoblju (između 2011. do 2021.) evidentiran je po prvi puta značajniji pad broja stanovnika i u naselju Pakrac, te se u razdoblju od deset godina broj stanovnika grada smanjio za 691 osobu, odnosno za oko 14,3%.

Zemljopisna obilježja pakračkog područja daju potencijal za različite oblike poljoprivrede, stočarstva, i vinogradarstvo. Pakračko vinogorje, poznato po vinu visoke kvalitete (Vinarija Časić). Uz bogatu povijesnu i kulturnu baštinu, područje obiluje po prirodnim ljepotama poput planine Psunj (izletišten Omanovac, šumama, vinorodnim brežuljcima te jezera Pakurnovac .

Turistička ponuda temelji se na prirodnim i kulturnim resursima, povijesnoj baštini i nešto manje gastronomiji. Kulturna baština obuhvaća brojne povijesne i arhitektonske znamenitosti kao i značajnu povijesnu činjenicu da je upravo u Pakracu djelovala prva kovnica novca (1256.god.) što dodatno obogaćuje kulturni identitet Grada. Grad je dom nekoliko sakralnih objekata, poput gotičke crkve u Tornju, Crkve UBDM, Crkve sv. Trojice , kapele sv. Ivana Nepomuka , kapele sv. Josipa te arheoloških lokaliteta što sve zajedno čini važan dio kulturne ponude.

Gastronomija bi trebala postati puno važniji element turističke ponude grada. Ugostiteljski objekti pod oznakom „Okusi Zlatne Slavonije“ jedini zasad promiču autentična jela pripremljena prema tradicionalnim receptima a u planu je prijava i saganlije kao tradicijskog jela od strane Muzeja Grada Pakraca .

Kulturne manifestacije i događaji značajno pridonose turističkoj atraktivnosti ; Sajam Slavonski banovac , Multipak, „Nemoš omanut na Omanovcu“ , Smotra folklora objedinjuju zabavu, kulturu, folklor, tradiciju i povijest, dok sportski događaji poput Motocrossa „Bljesak“ , planinarskog pohoda „Fokinom stazom“, Biciklijade Pakrac - Lipik i „Titanovog ultimatum“ privlače ljubitelje aktivnog odmora.

Ostali događaji; Dan Grada Pakraca, Adventa, Pakračkog ljeta i sl. okupljaju lokalnu i širu zajednicu na već tradicionalne ustaljene datume.

Iako broj smještajnih kapaciteta bilježi blagi rast, izazovi ostaju. Smještajni kapaciteti su skromni, s 170 kreveta raspoređenih u 20 objekata, pri čemu dominiraju objekti s 3* i nešto slabije s 4* (podaci prikupljeni u veljači 2025.god.). Najveći broj smještajnih kapaciteta nalazi se u Pakracu, dok su okolna sela u porastu s smještajnim objektima u kategoriji kuća za odmor.

RB.	Lokacija	Naziv smještaja	Vrsta smještaja	Broj zvjezdica	Broj glavnih ležaja + pomoćni
1.	Pakrac	Hotel Pakrac	Hotel	***	19
2.	Pakrac	Pakra	2studio apartmana	***	4
		Pakra	Apartman	****	4
3.	Pakrac	Minea	2studio apartmana	***	4
4.	Pakrac	Venecija	Studio apartman	***	2
5.	Pakrac	Baja	Apartman	***	4
6.	Pakrac	Ariana	Apartmani	***	4
7.	Pakrac	Domaći	Sobe	***	13
8.	Pakrac	Rina	Kuća za odmor	****	3+2
9.	Pakrac	Davor	Kuća za odmor	***	6+2
10.	Kusonje	Gesajale	Kuća za odmor	***	4+2
11.	Kraguj	Zeleni vrh	Planinarski dom	Nema kategorizacije	40
12.	Prekopakra	Grunt	Kuća za odmor	***	7
		Mima	Kuća za		

13.			odmor	***	4
14.		Ivana	Kuća za odmor	***	6+2
15.		Ivana	Apartman	***	2
16.	Kričke	„Da – Bar“	Kamp – robinzonski smještaj	Nema kategorizacije	30
17.	Ploštine	Liberta	Kuća za odmor	***	8+2
18.	Ožegovci	Hacienda	Kuća za odmor	***	2+2
UKUPNO:					170

Turistički promet u 2024. godini bilježi 2.062 dolazaka i 4.690 noćenja, uz prosječnu duljinu boravka od 2,27 dana. Posjetitelji su uglavnom domaći gosti, dok među inozemnim turistima prednjače posjetitelji iz Njemačke, Srbija i Poljska. Sezonalnost turističkih dolazaka manje je izražena nego u priobalnim županijama, što omogućuje ravnomjerniji razvoj turizma tijekom cijele godine.

3. POTENCIJAL ZA RAZVOJ I PODIZANJE KVALITETE TURISTIČKIH PROIZVODA

Grad Pakrac raspolaže značajnim turističkim resursima, ali trenutačno ima ograničene smještajne kapacitete i turističku ponudu te se vidi potreba za njihovim unapređenjem. Upravni centar grada i okolno područje nude kombinaciju prirodnih i kulturnih atrakcija (barokni dvorac, crkve, spomen-obilježja, povijesne građevine, planinarske staze, sportski park Omanovac i dr.), ali su dosadašnji kapaciteti za dolazak gostiju nedostatni i slabo povezani u cjelovitu turističku ponudu. Prepoznavanjem tih nedostataka te korištenjem postojećih resursa, definiran je strateški pristup jačanju kvalitete proizvoda kroz specifične razvojne segmente.

3.1 Postojeća ponuda

Pakrac obiluje kulturno-povijesnim sadržajima (Stari grad, dvorac *Baruna Trenka*, crkva Sv. Trojstva i drugi kulturni spomenici) te prirodnim vrijednostima (šumski predjeli na Psunju i Omanovac, rekreacijsko jezero Pakurnovac). Turistička infrastruktura uključuje tek osnovne kapacitete (ugostiteljski objekti, nekoliko manjih pansiona i privatnih smještaja). Ističe se nedostatak organiziranih smještajnih jedinica višeg standarda, što ograničava duljinu boravka turista. Lokalni turistički proizvodi još su nedovoljno razrađeni: postoje tematske staze (npr. staza *Putevima legende baruna Trenka, Stazama lipicanca i kune*), ali su slabije promovirane i neupotpunjene dodatnim uslugama za posjetitelje.

3.2 Zdravstveni turizam

U okolini Pakraca postoje resursi za zdravstveni i wellness turizam, osobito termalni izvori u obližnjem Lipiku i Daruvaru. Razvoj zdravstvenih programa (liječenje reumatskih bolesti, rehabilitacija, wellness&spa ponude) može biti usmjeren na smještaj u Pakracu i promociju kroz suradnju s lječilištima u okruženju. Ulaganje u gostoljubivu infrastrukturu i specijalizirane centre (fizikalne terapije, wellness) iskoristilo bi kapacitete ovih geotermalnih izvora. Podizanje kvalitete zdravstvenog smještaja i integracija lokacije Pakraca u zdravstvene itinerere regije predstavljaju potencijal za produljenje boravka i povećanje broja noćenja zdravstvenih turista.

3.3 Kulturno-povijesna baština

Pakrac ima bogatu baštinu koju treba valorizirati u turističke proizvode. To uključuje obnovu povijesnih građevina (npr. barunov dvorac) i njihovo pretvaranje u atrakcije (hostel, muzejski sadržaji, interpretacijski centri). Kulturni turizam treba povezati lokalne priče i tradiciju (legende o barunu Trenku, tradicijske manifestacije, eno-gastro običaje) s infrastrukturom za posjetitelje (informativni centar, tematske pješačke rute, lokalna kušaona). Na taj se način jača lokalni identitet, a posjetiteljima nude jedinstvena iskustva. Očuvanje spomenika i arheoloških nalaza uz primjenu suvremenih interpretacijskih tehnika (audio-vodiči, AR/VR sadržaji) omogućilo bi privlačenje posjetitelja zainteresiranih za povijest i kulturu, te povećalo prepoznatljivost destinacije.

3.4 Prirodne ljepote i rekreativne aktivnosti

Okoliš Pakraca krase šume Psunja, izletišta (Omanovac, Sovsko jezero), šumske staze, biciklističke i planinarske rute. Ti resursi čine ga prirodnim polazištem za aktivni turizam. Razvoj rekreativnih aktivnosti (planinarenje, brdski biciklizam, lov, ribolov, zimskim sportovima podložno, ako se tržište pokaže zainteresiranim) može se ostvariti kroz izgradnju i označavanje staza, uređenje kamp-zona, te promociju sportskih sadržaja (npr. adrenalinski park Omanovac, zip-line infrastruktura, senzoričko igralište za djecu).

Ove aktivnosti produžuju sezonu i obogaćuju ponudu pakračkog područja, istovremeno promičući dugoročnu brigu o prirodi.

3.5 Sportski turizam i manifestacije

Lokalna sportska infrastruktura (Sportsko – rekreacijski centar Pakrac, Sportski park Omanovac, organizirani tereni) treba se dodatno razvijati kako bi se privukle sportske skupine i rekreativce. Organizacija sportskih događaja (trčanja, biciklističkih utrka, lovnih druženja) te manifestacija tradicijske kulture (festival lokalnih proizvoda, kulturne večeri, sajmovi) može značajno povećati posjećenost. Važno je osnažiti i postojeće manifestacije, poput sajma *Slavonski banovac* ili drugih lokalnih festivala, te inicirati nove tematske sadržaje (gastro-festivali, kulturni programi) koji povezuju Pakrac s okolicom i šire. Sve manifestacije treba planirati na održiv način kako bi doprinijele promociji autohtonih vrijednosti i aktivnom sudjelovanju zajednice.

3.6 Održivi razvoj i zaštita okoliša

Turistički razvoj mora biti usmjeren na očuvanje prirode i kulturnih dobara. Integracija principa održivosti znači promicanje ekološki prihvatljivih oblika turizma (npr. ekološki certifikat smještaja, obnovljivi izvori energije u objektima, gospodarenje otpadom prema SDG ciljevima) te edukaciju posjetitelja o važnosti zaštite okoliša.

Strateški je cilj poticati turizam uz očuvan okoliš i prostor. Svaki projekt u destinaciji (infrastrukturni zahvati, gradnja dodatnih smještajnih kapaciteta ili rekreativnih objekata) treba biti podređen minimalnom utjecaju na prirodu. Lokalne prirodne vrijednosti (šume, izvori, bioraznolikost) i kulturna baština moraju ostati temelj daljnjeg razvoja turizma. Cilj je smanjiti negativan utjecaj turizma na okoliš i istovremeno omogućiti ekonomsku dobit lokalnoj zajednici kroz održive prakse.

3.7 Specifične lokalne prednosti

Pakrac kao tranzitna točka u zapadnoj Slavoniji ima povoljnu prometnu povezanost (blizina autoceste, regionalnih cesta i željezničke linije). Pozicija u blagom panonskom krajoliku, u blizini većih gradova (Osijek, Zagreb) i turističkih centara regije, pruža mu logističku prednost. Grad posjeduje prirodne resurse (šume Psunja, ljekovite vode) te potencijal za razvoj kulturnih inicijativa (suradnja školstva, tradicijskih udruga i TZ). Aktivnim uključivanjem lokalne zajednice – gradskih udruga, OPG-ova i poduzetnika – u razvoj programa (npr. edukacija ugostitelja, potpora domaćim proizvođačima, uključivanje volontera) stvara se temelj za održiv turizam. Kroz međusektorsku suradnju (javne vlasti, TZ, privatni sektor) i integrirane projekte (obnova dvorca, uređenje izletišta, razvoj pješačkih i biciklističkih staza) ovaj potencijal može se maksimalno iskoristiti. Svi razvojni pravci grade se na jedinstvenom geografskom položaju Pakraca i bogatstvu prirodno-kulturnih resursa, što mu daje konkurentsku prednost kao cjelogodišnjoj destinaciji aktivnog i kulturnog turizma.

Zaključak: Naglasak strategije razvoja turizma Grada Pakraca stavlja se na stvaranje raznolikih, kvalitativno potpomognutih turističkih proizvoda koji se nadovezuju na prirodni i kulturni identitet regije. Prioritet je održiv pristup svim aktivnostima, osnaživanje lokalnih dionika te postupna izgradnja i promocija infrastrukture i sadržaja. Svaki od navedenih segmenata – od zdravstvenog do sportskog turizma – planski se razvija uz poštivanje okolišnih i kulturnih vrijednosti te participaciju zajednice. Cilj je da Pakrac postane prepoznatljiva kontinentalna destinacija koja nudi aktivan odmor, kulturna iskustva i zdrav život u skladu s principima održivog turizma

4. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI NA RAZINI DESTINACIJE

Za upravljanje turističkim razvojem Grada Pakraca u skladu s načelima održivosti, potrebno je uspostaviti sustav pokazatelja koji omogućuje praćenje učinaka turizma na društvene, okolišne, ekonomske i prostorne aspekte destinacije. Pokazatelji su usklađeni sa Smjernicama Ministarstva turizma i sporta RH te su prilagođeni specifičnostima Grada Pakraca.

Pokazatelji održivosti omogućit će pravovremeno donošenje mjera za očuvanje prirodnih i kulturnih resursa, povećanje zadovoljstva lokalnog stanovništva i turista, te razvoj konkurentne i odgovorne turističke ponude.

4.1 Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na društvene aspekte održivosti

4.1.1 Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone (ZL-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UN TOURISM – MST/ European Tourism Indicator System (u daljnjem tekstu: ETIS) (prilagodba) – Broj turista/jednodnevnih posjetitelja na 100 stanovnika
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, održivo upravljanje prostorom
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (Sustainable Development Goals, u daljnjem tekstu: SDG)	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor

Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika u vršnom mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom što ujedno podrazumijeva i najveće opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom.
	Opis	Ovim pokazateljem se nastoji procijeniti tzv. intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu. Valja uočiti postojanje razlike između ovog pokazatelja, koji se može smatrati objektivnim, u odnosu na različite pokazatelje dojma koji lokalno stanovništvo ima o turizmu, koji se s druge strane mogu smatrati subjektivnim pokazateljima.
Podaci	Naziv podataka	Noćenje turista predstavlja svaku registriranu noć posjetitelja u objektu koji pruža uslugu smještaja. Stalnim stanovnikom se smatra osoba koja ima prebivalište ili boravište na lokaciji turističke destinacije.
	Mjerna jedinica	Registrirano noćenje u smještajnom objektu. Stalni stanovnik destinacije.
	Izvor podataka/potencijalni izvor	eVisitor; DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podataka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podaci su dostupni
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podaci su kontinuirano dostupni na godišnjoj razini.
Metodologija izračuna pokazatelja	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika $pokazatelj = \frac{ukupan\ broj\ noćenja\ turista\ u\ vršnom\ mjesecu}{broj\ dana\ u\ vršnom\ mjesecu * broj\ stalnih\ stanovnika\ u\ destinaciji / 100}$ Pod pojmom »vršni mjesec« misli se na mjesec u kojem je ostvaren najveći broj noćenja.	

Učestalost mjerenja	Jednom godišnje		
Početna vrijednost (2023.)	2024.	2025.	2026.
0,5			

Pokazatelj (kod pokazatelja) Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom (ZL-2)		
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS: C.1.2 Udio lokalnog stanovništva koji su zadovoljni turizmom u destinaciji
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 3 – Zdravlje i blagostanje Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji
	Opis	Zadovoljstvo stanovnika razvojem turizma bitan je cilj održivog upravljanja destinacijom, pri čemu je pozitivan stav stanovnika prema razvoju turizma jedan od ključnih elemenata njegove uspješnosti. Tamo gdje turizam nije podržan može se očekivati otpor stanovnika prema infrastrukturnim ulaganjima. Dodatno, gostoljubivi domaćini jedan su od ključnih faktora u formiranju cjelokupnog zadovoljstva turista posjetom.
	Podpokazatelji	– udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom kod onih koji ostvaruju koristi od turizma – udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom kod onih koji ne ostvaruju koristi od turizma

Podaci	Naziv podataka	Zadovoljstvo turizmom u destinaciji		
	Mjerna jedinica	Udio (%) ispitanika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji		
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Anketa lokalnog stanovništva		
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem		
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake četiri godine za ITR III i IV		
Metodologija izračuna pokazatelja	Udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom u destinaciji računa se kao omjer broja ispitanika zadovoljnih turizmom i ukupnog broja ispitanika. Pokazatelj se računa na ukupnom skupu te zasebno na skupu ispitanika koji ostvaruju koristi od turizma i na skupu ispitanika koji ne ostvaruju koristi od turizma. Udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom i udio stanovnika koji ostvaruju koristi od turizma u destinaciji procjenjuje se pitanjima koja su definiran smjernicama za provođenje primarnih istraživanja.			
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine za ITR III i IV			
Početna vrijednost	2029.	2033.	2037.	
Anketa će se provesti u 2025. godini				

4.1.2 Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji (ZT-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UN TOURISM – MST: Ukupno zadovoljstvo posjetitelja s destinacijom ETIS A.2.1: Udio posjetitelja koji su zadovoljni svojim cjelokupnim iskustvom u destinaciji UN TOURISM – MST: Namjera preporuke destinacije od strane posjetitelja
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 8 – Uključiv i održiv gospodarski rast, puna zaposlenost i dostojanstven rad za sve Cilj 12 – Održiva potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena zadovoljstva turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja cjelokupnim boravkom u destinaciji na skali od 0 do 100. Procjena neto spremnosti na preporuku na skali od 0 do 100, posebno za turiste koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevne posjetitelje.
	Opis	Zadovoljni posjetitelji učinkovit su alat privlačenja novih gostiju te time i stvaranja novih radnih mjesta u destinaciji, a uz to često i dulje borave te generiraju veći prihod u odnosu na posjetitelje koji nisu zadovoljni svojim boravkom u destinaciji. Nadalje, praćenjem zadovoljstva posjetitelja mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije. Ne postoji jedinstveni standard za procjenu zadovoljstva kupaca. Zadovoljstvo je složeni pokazatelj koji se može mjeriti na različite

		načine, poput percepcije kvalitete, percepcije vrijednosti, i raskoraka između očekivanog i stvarnog iskustva. Primjenom različitih standarda mjerenja zadovoljstva (koji ujedno predstavljaju različite standarde na koje se kupci referiraju prilikom kupnje) i njihovim integriranjem u jedinstveni pokazatelj u skladu s validiranom metodologijom Američkog indeksa zadovoljstva klijenta (eng. American Customer Satisfaction Index – ACSI) postignut je sveobuhvatniji pristup mjerenju kvalitete cjelokupnog iskustva posjetitelja. Neto spremnost na preporuku smatra se jednim od glavnih standarda za vrednovanje iskustva korisnika proizvoda/usluga u različitim industrijama, a koristi se i za predviđanje lojalnosti kupaca. Zasniva se na pitanju o vjerojatnosti preporuke proizvoda/usluge rodbini, prijateljima i/ili kolegama. Preporuke rodbine i prijatelja (eng. word of mouth) ujedno su jedan od najvažnijih izvora informacija prilikom odabira destinacije putovanja, te u kombinaciji s pokazateljem o zadovoljstvu daje pravu sliku utiska same destinacije.
	Podpokazatelji	– Udio (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni boravkom u destinaciji – Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji u sezoni – Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji u predsezoni ili posezoni – Neto spremnost na preporuku destinacije u sezoni – Neto spremnost na preporuku destinacije u predsezoni ili posezoni
	Naziv podataka	1. zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji 2. nepotvrđivanje očekivanja 3. usporedba s idealnim boravkom 4. namjera preporuke destinacije prijateljima, rodbini ili kolegama
Podaci	Mjerna jedinica	1., 2. i 3. Prosječna vrijednost zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja 4. Udio (%) promotora (eng. promoters)

		odnosno onih koji su skloni preporučiti destinaciju	
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1., 2., 3. i 4. Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1., 2., 3. i 4. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem	
	Periodičnost prikupljanja podataka	1., 2., 3. i 4. Svake četiri godine za ITR III i IV	
Metodologija izračuna pokazatelja	Vrijednost pokazatelja ZT-1 – Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom sastoji se od: (i) vrijednosti indeksa zadovoljstva posjetitelja destinacijom i (ii) neto spremnost na preporuku destinacije Vrijednosti pokazatelja mjere se pomoću varijabli/pitanja koja su definirana smjernicama za provođenje primarnih istraživanja, donesenih od strane ministarstva nadležnog za poslove turizma.		
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine za ITR III i IV		
Početna vrijednost	2029.	2033.	2037.
Anketa će se provesti u 2025. godini			

4.1.3 Pristupačnost destinacije

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom (PD-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS – Postotak turističkih atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom i/ili koje sudjeluju u prepoznatim shemama pristupačnosti
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – pristupačnost destinacije
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice – Pružanje javno dostupnih informacija o atrakcijama doprinosi stvaranju održivih i otpornih urbanih područja, pomažući u planiranju i upravljanju urbanim razvojem, uključujući turističke destinacije. Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast – Informacije koje promiču turističke destinacije mogu doprinijeti održivom ekonomskom rastu i stvaranju kvalitetnih radnih mjesta.
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prikazuje udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom u odnosu na ukupan broj atrakcija u destinaciji prepoznatim planom upravljanja
	Opis i svrha	Atrakcije kao razlog dolaska u destinaciju mogu biti iznimno raznolike i različite dostupnosti, stoga je svrha ovog pokazatelja uvid u mogućnosti obilaska atrakcija i lokaliteta od interesa osobama s invaliditetom (osobama s tjelesnim, intelektualnim mentalnim i osjetilnim oštećenjem zdravlja), pri čemu se pristupačnost očituje u fizičkoj pristupačnosti i pristupačnosti informacija i komunikacija.
	Podpokazatelji	– Udio atrakcija (lokaliteta) fizički pristupačnih osobama s invaliditetom – Udio atrakcija (lokaliteta) informacijski i

		komunikacijski pristupačnih osobama s invaliditetom.	
Podaci	Naziv podataka	1. Ukupan broj atrakcija dostupnih za posjećivanje (temeljem plana upravljanja) 2. Broj pristupačnih atrakcija	
	Mjerna jedinica	Broj atrakcija	
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. Plan upravljanja 2. Evidencija TZ-a o pristupačnosti atrakcija (turistički katastar) 3. Evidencija TZ-a Javne turističke infrastrukture (JTI) destinacije za Popis Javne turističke infrastrukture (JTI).	
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. i 2. Podatci su dostupni 3. Podatak je dostupan	
	Primarno istraživanje (smjernice)	Kontinuirano vođenje evidencija o stanju i dostupnosti atrakcija od strane TZ-ova	
	Periodičnost prikupljanja podataka	Jednom godišnje	
Metodologija izračuna pokazatelja	EA – broj svih evidentiranih atrakcija u destinaciji EAP – broj atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom $Udio\ pristupa\ cnih\ atrakcija = \frac{EAP}{EA} * 100$		
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine		
Početna vrijednost (2024.)	2026.	2028.	2030.
65,3%			

4.1.4 Sigurnost destinacije

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Broj organiziranih turističkih ambulanti (SD-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Global Sustainable Tourism Council (dalje u tekstu: GSTC) – Usluge u zajednici (community services)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – sigurnost destinacije
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je broj organiziranih turističkih ambulanti u svrhu provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima.
	Opis	Sukladno posebnom zakonu kojim se uređuje zdravstvena zaštita turističku ambulantu može organizirati jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, jedinica lokalne samouprave, turistička zajednica, druga pravna i fizička osoba koja obavlja ugostiteljsku djelatnost i/ili pruža usluge u turizmu, zdravstvena ustanova, trgovačko društvo koje obavlja zdravstvenu djelatnost ili privatni zdravstveni radnik, koji su dužni utvrditi i razdoblje rada turističke ambulante tijekom godine. Turistička ambulanta organizira se izvan mreže javne zdravstvene službe. Posebnim propisom o normativima i standardima za turističku ambulantu određeni su minimalni normativi i standardi u pogledu prostora, radnika i medicinsko-tehničke opreme koje mora ispunjavati turistička ambulanta. Zbog potrebe osiguranja provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima, jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, za svaku sljedeću turističku sezonu utvrđuje minimalni broj turističkih ambulanti za svoje područje na temelju broja dolazaka turista u prethodnoj godini.
Podaci	Naziv podataka	Broj organiziranih turističkih ambulanti temeljem posebnog zakona kojim se

		uređuje zdravstvena djelatnost		
	Mjerna jedinica	Broj		
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Jedinica područne (regionalne) samouprave		
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan		
	Periodičnost prikupljanja podataka	Jednom godišnje		
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o broju ambulanati u destinaciji, te se broj direktno preuzima i služi kao pokazatelj.			
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje			
Početna vrijednost (2024.)	2025.	2026.	2027.	
0				

4.2 Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na okolišne aspekte održivosti

4.2.1 Upravljanje vodnim resursima

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju) (UVR-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS: Potrošnja pitke vode po turističkom noćenju u usporedbi s potrošnjom vode općeg stanovništva po osobi po noći (D.5.1.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – upravljanje vodnim resursima
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 6 Čista, pitka voda i higijenski uvjeti Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine vode isporučene u smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju vode u destinaciji, koji daje uvid u opterećenje turizma na vodni resurs destinacije.
	Opis	Ograničavajući čimbenik razvoja turizma u pojedinim destinacijama je dostupnost vode, odnosno njena nepovoljna prostorna i vremenska raspodjela, osobito u Jadranskoj Hrvatskoj te u ljetnim mjesecima, kao i gubici vode u vodoopskrbnom sustavu. Vođenje evidencije o ukupnoj finalnoj potrošnji vode dužno je provoditi i osigurati nadležno tijelo za upravljanje vodnim resursima u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave na temelju posebnog zakona kojim se uređuje upravljanje vodama
Podaci	Naziv podataka	1. Ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja (m ³)

		2. Ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja (m^3) 3. Broj ostvarenih turističkih noćenja u smještaju u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja 4. Broj ostvarenih turističkih noćenja u smještaju u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja 5. Broj stanovnika u destinaciji koji imaju pristup sigurnoj vodi ili imaju priključak na javnu vodoopskrbu ili imaju mogućnost priključenja na javnu vodoopskrbu u destinaciji
	Mjerna jedinica	N/P
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. Javni isporučitelji vodne usluge – Vodovod/komunalno poduzeće, interni izvještaji o mjesečnoj potrošnji vode 2. Javni isporučitelji vodne usluge – Vodovod/komunalno poduzeće, interni izvještaji o mjesečnoj potrošnji vode 3. – 5. eVisitor 6. DZS, Naselja obuhvaćena mrežom javne vodoopskrbe i Statističko izvješće – Stanovništvo RH (godišnje procjene)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. – 6. Podatak je dostupan
	Periodičnost prikupljanja podataka	1 – 6. Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer (%) finalne potrošnje vode po noćenju turista (m^3) u smještajnim objektima destinacije i u odnosu na potrošnju vode po stanovniku destinacije (m^3). F_1 – ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja F_2 – ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i smještajnim objektima kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja T_1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja T_2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja N_1 – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) N_2 – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31)	

	S – broj stanovnika u destinaciji $potrošnja\ vode\ po\ noćenju\ turista = \frac{F_2 N_1 - F_1 N_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2}$ $potrošnja\ vode\ po\ noćenju\ stanovnika = \frac{1}{S} \left(\frac{T_2 F_1 - T_1 F_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2} \right)$ $omjer\ potrošnje\ vode\ po\ noćenju\ turista\ i\ stanovnika = \frac{potrošnja\ vode\ po\ noćenju\ turista}{potrošnja\ vode\ po\ noćenju\ stanovnika} \times 100$ Alternativna metoda: Anketa gospodarskih subjekata u turizmu u smještajnim objektima = norma potrošnje vode turista po noćenju / potrošnja vode		
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine		
Početna vrijednost	2025.	2027.	2029.
2.603,2*			

*Napomena: * u sklopu smještajnih objekata često se nalazi i ugostiteljski objekt, a potrošnja vode je mjerena preko jednog vodomjera, što dovodi do precijenjenosti potrošnje vode u smještajnim objektima. To je također vidljivo i iz nerazmjera potrošnje vode u mjesecima s najmanje i najviše noćenja.*

4.2.2 Gospodarenje otpadom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone) (GO-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS: Količina otpada koju proizvodi odredište (tone po stanovniku po godini ili po mjesecu) (D.3.1.) (prilagođeno)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – gospodarenje otpadom
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prati omjer količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone po stanovniku, u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja)
	Opis	Pokazateljem se prati ostvarenje veze između proizvodnje otpada u turizmu i gospodarskog rasta te uspješnost sprečavanja nastanka otpada u destinaciji. Ukazuje na okolišni aspekti rizika u turističkim destinacijama gdje nedovoljno adekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji sa povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije. Pokazatelj je važan za atraktivnost destinacije i u slučaju neuređenog ili preopterećenog (prekapacitiranog) sustava gospodarenja otpadom što predstavlja ograničavajući čimbenik razvoja destinacije. Noćenja turista jesu svaka registrirana noć osobe (turista) u objektu koji pruža uslugu smještaja (prijavljena noćenja u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u sustavu eVisitor). Komunalni otpad je miješani komunalni otpad i odvojeno sakupljeni otpad. Javna

		usluga sakupljanja komunalnog otpada podrazumijeva prikupljanje komunalnog otpada na području pružanja javne usluge putem spremnika od pojedinog korisnika i prijevoz i predaju tog otpada ovlaštenoj osobi za obradu takvoga otpada.
Podaci	Naziv podataka	1. Ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja (tone) 2. Ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja (tone) 3. Ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima destinacije u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja 4. Ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima destinacije u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja 5. Broj stanovnika u destinaciji
	Mjerna jedinica	1. i 2. tone 3, 4 i 5. N/P
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. i 2. pružatelj javne usluge koje je a) trgovačko društvo koje osniva jedna ili više jedinica lokalne samouprave (JLS), temeljem odluke predstavničkog tijela JLS ili pravna ili b) fizička osoba – obrtnik temeljem koncesije dodijeljene odlukom predstavničkog tijela JLS / Upravni odjeli jedinica lokalne/područje samouprave 3. – 4. eVisitor 5. DZS, Popis stanovništva RH (godišnje procjene)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. i 2. Podatak je dostupan (potencijalno djelomična dostupnost kvalitetnih/verificiranih podataka na razini pojedinih gradova/općina) 3. i 4. Podatak je dostupan 5. Podatak je dostupan
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. – 5. Svake dvije godine

Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer količine otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u odnosu na ukupne količine komunalnog otpada nastale u destinaciji u mjesecima s najnižom i najvišom turističkom aktivnosti F_1 – ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja (tone) F_2 – ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja T_1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja T_2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja S – broj stanovnika u destinaciji N_1 – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) N_2 – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) W_{TN} – količina otpada po turističkom noćenju: $W_{TN} = \frac{F_2 N_1 - F_1 N_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2}$ W_{RN} – količina otpada po noćenju stanovnika: $W_{RN} = \frac{1}{S} \left(\frac{T_2 F_1 - T_1 F_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2} \right)$ W_T – količina otpada nastalog zbog noćenja turizma u vremenskom intervalu (mjesec s najvećim brojem noćenja). Izračunava se kao umnožak broja noćenja u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja (T_2) i količine otpada po turističkom noćenju (W_{TN}): $W_T = T_2 \times W_{TN}$ W_R – količina otpada od lokalnog stanovništva u destinaciji u vremenskom intervalu (mjesec s najvećim brojem noćenja). Izračunava se kao umnožak broja stanovnika (S), broja dana u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja (N_2) i količine otpada po noćenju stanovnika (W_{RN}): $W_R = S \times N_2 \times W_{RN}$ <i>omjer količine komunalnog otpada koji su proizveli turisti u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju i lokalno stanovništvo</i> $(za promatrani period) = \frac{W_T}{W_R}$
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine

Početna vrijednost (2023.)	2025.	2027.	2029.
0,77			

4.2.3 Zaštita bioraznolikosti

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite) (BR-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UN TOURISM – MST – Postotak zaštićenih područja (morskih i kopnenih) prema ukupnoj površini
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – zaštita bioraznolikosti
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 13: Klimatske promjene – zaštita prirodnih područja doprinosi ublažavanju klimatskih promjena kroz očuvanje šuma i drugih ekosustava koji apsorbiraju ugljikov dioksid. Cilj 14: Život ispod vode – ovaj cilj uključuje očuvanje i održivo korištenje oceana, mora i morskih resursa. Zaštićena prirodna područja mogu uključivati morske i obalne ekosustave. Cilj 15: Život na zemlji – usredotočuje se na zaštitu, obnovu i održivu upotrebu kopnenih ekosustava te očuvanje bioraznolikosti i zaustavljanje degradacije zemljišta i gubitka staništa.
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira udio zaštićenih prirodnih područja (dalje u tekstu: ZPP) (kopnenih i morskih) i područja ekološke mreže Natura 2000, u ukupnoj površini destinacije (jedan ili više JLS-ova), te njihova struktura prema kategoriji zaštite.
	Opis	Turizam zasnovan na prirodi brzo raste, a jedan od ključnih faktora za iskustvo posjetitelja je kvaliteta okoliša. Bioraznolika područja privlače turiste, posebno ona s infrastrukturom koja omogućava pristupačnost. Očuvanje kopnene i morske bioraznolikosti ključno je za očuvanje značajnih ekonomskih koristi koje države ostvaruju od turizma. Udio zaštićenih područja ukazuje na aktivnosti vezane

		za očuvanje bioraznolikosti te na očuvanje, obnovu i održivu upotrebu ekosustava i njihovih usluga.	
	Podpokazatelji	– udio zaštićenih prirodnih područja i područja ekološke mreže Natura 2000 u ukupnoj površini destinaciji – kategorije zaštićenih prirodnih područja u destinaciji	
Podaci	Naziv podataka	1. Površina zaštićenih prirodnih područja prema kategoriji 2. Kategorija zaštite prirodnih područja 3. Površina destinacije	
	Mjerna jedinica	1. Površina ZPP 2. Kategorija zaštite 3. Površina destinacije	
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. Bioportal 2. Bioportal 3. Podatci JLS-a	
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. – 3. Podatak je dostupan	
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. – 3. Na razini godine	
	Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao udio površina zaštićenih područja u destinaciji u odnosu na ukupnu površinu destinacije i prema kategorijama zaštite temeljem zakona kojim se uređuje zaštita prirode	
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine		
Početna vrijednost (2023.)	2027.	2031.	2035.
0,10			

4.2.4 Održivo upravljanje energijom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije (UEN-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS: Potrošnja energije po turističkom noćenju u usporedbi s potrošnjom energije općeg stanovništva po osobi po noći
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – održivo upravljanje energijom
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 7. Pristupačna energija iz čistih izvora Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije, a temelji se na sezonalnosti potrošnje.
	Opis	Ovaj pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije. S obzirom na intenzivnu potrebu za energijom tijekom visoke sezone, posebice u Jadranskoj Hrvatskoj, važno je razmotriti stvarno opterećenje.
Podaci	Naziv podataka	1. Ukupna finalna potrošnja el. energije u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanje ostvarenim brojem noćenja 2. Ukupna finalna potrošnja el. energije u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najvećim ostvarenim brojem noćenja 3. Broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanje ostvarenih noćenja 4. Broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najviše ostvarenih noćenja 5. Broj stanovnika u destinaciji koji

		imaju pristup elektro-energetskoj mreži
	Mjerna jedinica	1. i 2. kWh 3., 4. – noćenje 5. stanovnik
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. i 2. HEP-ODS 3., 4. – eVisitor 5. DZS, Statističko izvješće – Stanovništvo RH (godišnje procjene)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. i 2. Podatak je dostupan (uz poseban zahtjev) 3. – 5. Podatak je dostupan
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. – 5. Svake četiri godine
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer finalne potrošnje el. energije po noćenju turista (kWh) u smještajnim objektima u odnosu na potrošnju el. energije po stanovniku destinacije (kWh). F_1 – ukupna finalna potrošnja el. energije u kućanstvima i smještajnim objektima u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanje ostvarenim brojem noćenja F_2 – ukupna finalna potrošnja el. energije kućanstvima i smještajnim objektima u destinaciji kalendarskom mjesecu s najviše ostvarenih noćenja T_1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim ostvarenim brojem noćenja T_2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim ostvarenim brojem noćenja S – broj stanovnika u destinaciji N_1 – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) N_2 – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) $\text{potrošnja el. energije po noćenju turista} = \frac{F_2 N_1 - F_1 N_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2}$ $\text{potrošnja el. energije po noćenju stanovnika} = \frac{1}{S} \left(\frac{T_2 F_1 - T_1 F_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2} \right)$ $\text{omjer potrošnje el. energije po noćenju turista i stanovnika} = \frac{\text{potrošnja el. energije po noćenju turista}}{\text{potrošnja el. energije po noćenju stanovnika}} \times 100$	

Učestalost mjerenja	Svake četiri godine		
Početna vrijednost (2023.)	2027.	2031.	2035.
-5.357,8*			

*Napomena: * vrijednost je negativna zbog toga što je u siječnju (mjesecu s najmanje turističkih noćenja) potrošnja električne energije veća nego u kolovozu (mjesecu s najviše turističkih noćenja)*

4.2.5 Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika (UPK-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Postojeći sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 3 – Zdravlje i dobrobit Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog međudnosa turizma i klime
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se utvrđuje postoji li u destinaciji sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika
	Opis	Članak 7. Pariškog sporazuma postavlja globalni cilj »poboljšanja sposobnosti prilagodbe, jačanja otpornosti i smanjenja ranjivosti na klimatske promjene«. Provedba nacionalnih i lokalnih planova prilagodbe, izgradnja kapaciteta i tehnologije te povećani financijski tokovi navedeni su kao ključni alati za provedbu aktivnosti prilagodbe. Sektor turizma je jedan od pet najranjivijih sektora na klimatske promjene. Stoga je uspostava sustava za procjenu izloženosti, otpornosti i rizika te provedbu mjera za prilagodbu klimatskim promjenama na svim razinama ključna za održivost turizma kao ključne gospodarske grane u Republici Hrvatskoj. Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu (NN 46/20) i Zakon o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/19) reguliraju pitanje prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj.

Podaci	Naziv podataka	Doneseni i provedeni strateški, planski ili programski dokumenti koji integriraju koncept prilagodbe klimatskim promjenama i procjenu rizika na razini destinacije		
	Mjerna jedinica	N/P		
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Upravni odjeli JLS		
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan		
	Periodičnost prikupljanja podataka	Jednom godišnje		
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o tome je li destinacija donijela dokumente (strategiju i/ili plan i/ili program) te koji je napredak/udio mjera u provedbi i/ili implementiranih mjera za prilagodbu i ublažavanje klimatskih promjena i procjenu rizika – DA/NE/ udio mjera u provedbi i/ili implementiranih			
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine			
Početna vrijednost (2023.)	2025.	2027.	2029.	
DA, 100% mjera je u provedbi				

4.3 Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na ekonomske aspekte održivosti

4.3.1 Turistički promet

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem (TP-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UN TOURISM – MST (prilagodba) – Postotak godišnjeg broja dolaznih posjetitelja u mjesecima ili tromjesečju s najvećim opterećenjem
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – turistički promet
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa/ Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom temeljem broja ostvarenih noćenja što ujedno podrazumijeva i najveće opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu.
	Opis	Priljev posjetitelja u turističku destinaciju predstavlja obvezni uzrok potrebe za upravljanjem održivošću destinacije. S obzirom na činjenicu da turizam predstavlja uglavnom sezonalnu aktivnost, ovim pokazateljem svakako valja uzeti u obzir razlike u priljevu posjetitelja unutar i van turističke sezone, pri čemu je priljev posjetitelja u periodu glavne, odnosno visoke turističke sezone najrelevantniji podatak za upravljanje održivošću destinacije.

Podaci	Naziv podataka	Ukupan broj dolazaka turista kao broj osoba koje su se u destinaciji prijavile i ostvarile noćenje u objektu koji pruža uslugu smještaja.		
	Mjerna jedinica	Dolazak, odnosno prijava posjetitelja u smještajnom objektu		
	Izvor podataka/potencijalni izvor	eVisitor		
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan		
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podaci su kontinuirano dostupni na godišnjoj razini.		
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o ukupnom broju dolazaka turista u destinaciji u mjesecu s najvećim brojem ostvarenih dolazaka, te se broj direktno preuzima iz sustava eVisitor i služi kao pokazatelj.			
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje			
Početna vrijednost (2023.)	2024.	2025.	2026.	
2.828				

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji (TP-2)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UN TOURISM – MST/ETIS (prilagodba) – Prosječna duljina boravka dolaznih posjetitelja i prosječna duljina boravka domaćih posjetitelja/ Prosječna duljina boravka turista
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – turistički promet
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira prosječan broj noćenja koje jedan turist ostvari u destinaciji.
	Opis	Duljina boravka, odnosno prosječan broj noćenja koje turisti ostvaruju u destinaciji se može smatrati relevantnom informacijom za upravljanje destinacijom, poglavito u kontekstu suvremenih trendova skraćivanja duljine boravka, ali i s aspekta upravljanja ljudskim potencijalima potrebnim za održavanje ujednačene razine pružanja sveobuhvatne turističke usluge što se posebno odnosi na segment smještaja.
	Podpokazatelji	– Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem ostvarenih turističkih noćenja – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem ostvarenih turističkih noćenja – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u komercijalnom smještaju – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u nekomercijalnom smještaju

Podaci	Naziv podataka	Dolazak turista predstavlja posjetitelja koji se prijavio i ostvario noćenje u objektu koji pruža uslugu smještaja. Noćenje turista predstavlja svaku registriranu noć posjetitelja u objektu koji pruža uslugu smještaja.		
	Mjerna jedinica	Registrirano noćenje u smještajnom objektu. Dolazak, odnosno prijava posjetitelja u smještajnom objektu.		
	Izvor podataka/potencijalni izvor	eVisitor		
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podaci su dostupni		
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podaci su kontinuirano dostupni		
Metodologija izračuna pokazatelja	$\text{Prosječna duljina boravka turista u destinaciji} = \frac{\text{Ukupan broj registriranih noćenja u destinaciji}}{\text{Ukupan broj dolazaka turista u destinaciju}}$			
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje			
Početna vrijednost (2023.)	2024.	2025.	2026.	
2,64				

4.3.2 Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (PGS-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UN TOURISM – MST (prilagodba) – Udio zaposlenih u turističkim djelatnostima u odnosu na ukupno gospodarstvo
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Posebni cilj: Jačanje ljudskih potencijala u turizmu
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj zaposlenih na mjesečnoj razini u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (dalje u tekstu: NKD)
	Opis	Budući da rad predstavlja obvezni proizvodni čimbenik uslužnih djelatnosti, izravno povezan s isporukom turističkog proizvoda odnosno usluge, povećanje ili smanjenje ukupnog broja zaposlenih osoba u središnjim turističkim djelatnostima (pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane) može posredno ukazivati na poboljšanje odnosno pogoršanje poslovanja gospodarskih subjekata općenito u svim turističkim djelatnostima.
	Podpokazatelji	– Broj zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane prema satima rada – Broj zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane po spolu, godišnji prosjek – Prosjek broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i

		usluživanja hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenih (%)		
Podaci	Naziv podataka	1. Broj zaposlenih prema mjestu rada 2. Broj zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane		
	Mjerna jedinica	Fizička osoba u radnom odnosu		
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Portal za napredno praćenje tržišta rada 2. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje i podatci dostupni u Ministarstvu		
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. – 2. Podatak je dostupan		
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. – 2. Podatak je kontinuirano dostupan podatak na mjesečnoj razini		
Metodologija izračuna pokazatelja	Podaci se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora			
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje			
Početna vrijednost (2023.)	2024.	2025.	2026.	
782*				

** Odnosi se na broj osiguranika u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, zadnji dan u godini*

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (PGS-2)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (u daljnjem tekstu: OECD): Izravni bruto domaći proizvod turizma, Produktivnost rada u turističkim djelatnostima (kombinacija – prilagodba)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu i turistički promet
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Posebni cilj: Unaprjeđenje strukture i kvalitete smještajnih kapaciteta
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira poslovni prihod gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećem NKD-u
	Opis	Poslovni prihod izravno je povezan sa sposobnosti gospodarskih subjekata da isporuče turistički proizvod odnosno uslugu, pri čemu promjena u vremenu odnosno povećanje ili smanjenje poslovnog prihoda može ukazivati na poboljšanje odnosno pogoršanje poslovnog položaja gospodarskih subjekata uslijed internih ili eksternih razloga, ali i neizravno upućivati na položaj gospodarskih subjekata u svim turističkim djelatnostima na razini destinacije.
	Podpokazatelji	– dodana vrijednost gospodarskih subjekata registriranih na području destinacije ostvarena tijekom godine – bruto dobit/gubitak gospodarskih djelatnosti registriranih na području destinacije ostvaren tijekom godine
Podaci	Naziv podataka	Poslovni prihod ostvaren tijekom godine
	Mjerna jedinica	EUR

	Izvor podataka/potencijalni izvor	FINA/Porezna uprava – podatak iz Registra godišnjih financijskih izvještaja		
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan na zahtjev od FINA/Porezna uprava, podrazumijeva posebnu obradu kako bi se dobili podaci na razini destinacije		
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan podatak na godišnjoj razini		
Metodologija izračuna pokazatelja	Podaci će na zahtjev biti dostupni u Ministarstvu			
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje			
Početna vrijednost (2023.)	2024.	2025.	2026.	
13,4 mil. EUR				

4.4 Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na prostorne aspekte održivosti destinacije i organizaciju turizma

4.4.1 Turistička infrastruktura

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija (TI-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Trenutačni popis i klasifikacija turističkih dobara i atrakcija uključujući prirodna i kulturna mjesta
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – turistička infrastruktura
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast – promicanje održivog turizma koji pridonosi zapošljavanju i rastu. Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice – očuvanje kulturne i prirodne baštine urbanog okruženja. Cilj 12: Održiva potrošnja i proizvodnja – odgovorno upravljanje prirodnim resursima. Cilj 15: Život na zemlji – zaštita, obnova i promicanje održive uporabe ekosustava, očuvanje biološke raznolikosti.
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se vrši identifikacija i kategorizacija turističkih resursa na području destinacije, uključujući prirodne (parkovi, rezervati, pejzaži) i kulturno-povijesne/antropogene atrakcije (povijesni lokaliteti, muzeji, spomenici, nematerijalna baština).
	Opis	Identifikacija i kategorizacija turističkih resursa ključna je za razvoj održivog turizma jer omogućava efikasno upravljanje i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa. Pruža temelj za kreiranje ciljanih marketinških strategija koje ističu jedinstvene attribute

		destinacije, privlačeći time odgovarajuće turiste. Osim toga, pomaže lokalnim zajednicama da razumiju i vrednuju svoju baštinu, potičući lokalno sudjelovanje i osvještavanje važnosti očuvanja tih resursa za buduće generacije.
	Podpokazatelji	– popisi kulturnih dobara (opcionalno, uključujući procjenu i naznaku ranjivosti) – identifikacija i popisivanje nematerijalne kulturne baštine – popis lokaliteta i dobara prirodne baštine s naznakom vrste, stanja očuvanja i ranjivosti.
Podaci	Naziv podataka	1. Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara 2. Popis i vrsta kulturnih dobara nacionalnog značaja 3. Popis i vrsta preventivno zaštićenih dobara 4. Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH
	Mjerna jedinica	1. – 4. broj/vrsta (kategorija)
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. – 3. Registar kulturnih dobara RH (ministarstvo nadležno za kulturu) 4. Bioportal (ministarstvo nadležno za zaštitu okoliša)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. – 4. Kontinuirano dostupan podatak na godišnjoj razini.
Metodologija izračuna pokazatelja		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
Početna vrijednost (2024.)		

4.4.2 Održivo upravljanje destinacijom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Status implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom (OUD -1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Višegodišnji plan ili strategija odredišta koja je ažurna i javno dostupna
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – održivo upravljanje destinacijom
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice – Ovaj cilj se fokusira na stvaranje održivih i otpornih urbanih područja. Višegodišnji planovi ili strategije za odredišta, koji su ažurni i javno dostupni, igraju ključnu ulogu u planiranju i upravljanju urbanim razvojem, uključujući turističke destinacije. Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast – Strategije koje promiču održivi razvoj turističkih destinacija mogu doprinijeti održivom ekonomskom rastu i stvaranju kvalitetnih radnih mjesta. Cilj 12: Održiva potrošnja i proizvodnja – Višegodišnje strategije koje uključuju načela održive potrošnje i proizvodnje mogu pomoći u smanjenju ekološkog otiska turizma i promicanju održivih praksi u lokalnim zajednicama. Cilj 17: Partnerstva za ciljeve – Uspostavljanje partnerstava između različitih dionika, uključujući vladine i nevladine organizacije, privatni sektor i lokalne zajednice, ključno je za razvoj i provedbu uspješnih strategija održivog razvoja.
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Otporan turizam Posebni cilj: Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog razvoja
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao praćenje statusa implementacije Plana upravljanja, pri čemu je polazište terminski plan aktivnosti i njihove implementacije
	Opis	Postojanje Plana upravljanja preduvjet je destinacijskog razvoja za sva odredišta u Hrvatskoj, stoga je uspješna

		implementacija aktivnosti iz Plana polazište za održivo upravljanje destinacijom, te praćenja stanja upravljačkih aktivnosti.	
	Podpokazatelji	– Objavljeni dokument strategije i/ili akcijskog plana destinacije. – Strategija/plan su jasno vidljivi i dostupni online. – Udio implementiranih aktivnosti iz plana (Implementirana aktivnost je aktivnost koja je u potpunosti provedena, završena, te postoje informacije u učinku iste)	
Podaci	Naziv podataka	1. Strategija/ plan izrađen i javno dostupan – DA/NE 2. Ukupan broj aktivnosti definiranih Planom 3. Broj implementiranih aktivnosti definiranih planom	
	Mjerna jedinica	1. Višegodišnji plan i/ili strategija 2. Broj aktivnosti 3. Broj implementiranih aktivnosti / ukupan broj aktivnosti	
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1., 2. i 3. Turistička zajednica / JLS	
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. – 3. Podatak dostupan	
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. – 3. jednom godišnje	
Metodologija izračuna pokazatelja	Omjer implementiranih aktivnosti / ukupni broj aktivnosti definiranih Planom X 100 Implementirane aktivnosti su one koje su u potpunosti završene, te za njih postoje mjerljivi rezultati provedbe.		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje		
Početna vrijednost (2024.)	2025.	2026.	2027.
DA, 0			

4.4.3 Održivo upravljanje prostorom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Broj ostvarenih noćenja u smještajnim objektima destinacije po hektaru izgrađenog građevinskog područja JLS (OUP-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UN TOURISM – MST (prilagodba) – Broj posjetitelja po hektaru građevinskog područja
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – održivo upravljanje prostorom
	Povezanost s ciljevima Ujedinjenih naroda za održivi razvoj (SDG)	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 15 – Očuvanje života na zemlji
	Povezanost sa Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027. godine	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj ostvarenih noćenja u smještaju destinacije unutar godine dana po izgrađenom hektaru zona stambene i ugostiteljsko-turističke namjene.
	Opis	S obzirom da se turistička aktivnost može gotovo isključivo odvijati u zonama stanovanja (S) i zonama mješovite namjene (M1), te u zonama predviđenima za odvijanje ugostiteljsko-turističke namjene (T), sve druge građevinske zone nisu uključene u analizu. Nadalje, pritisak koji proizlazi iz korištenja prostora može se isključivo evidentirati kao pritisak na već izgrađena područja, te stoga u izračun ne ulaze planirana(neizgrađena) područja. U konačnici pritisak bi bilo poželjno evidentirati na godišnjoj razini, ali i na razini tromjesečja, da bi se utvrdilo pritisak u najopterećenijem dijelu godine.
Podaci	Naziv podataka	1. noćenja u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju 2. površina izgrađenog dijela zona stambene namjene destinacije 3. površina izgrađenog dijela zona mješovite namjene pretežito stambene namjene 4. površina izgrađenog dijela zona

		ugostiteljsko-turističke namjene destinacije	
	Mjerna jedinica	1. noćenje 2., 3., 4. hektar	
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. eVisitor i porezna uprava 2., 3. i 4. jedinice lokalne samouprave + PPUG/O (prostorni planovi uređenja gradova/ općina)	
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan 2., 3. i 4. Podatak je dostupan	
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan na godišnjoj razini	
Metodologija izračuna pokazatelja	T_N – broj turističkih noćenja unutar destinacije ostvarenih u jednoj godini P_S – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama stanovanja (ha) P_M – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama mješovite namjene ((pretežito stambene namjene) (ha) P_T – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama predviđenim za odvijanje ugostiteljsko-turističke aktivnosti <i>broj turističkih noćenja u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju po izgrađenoj građevinskoj površini</i> = $\frac{T_N}{P_S + P_M + P_T}$		
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine		
Početna vrijednost (2023.)	2025.	2027.	2029.
9,5*			

Napomena: * Prostornim planovima uređenja gradova i općina se unutar građevinskih područja naselja ne analiziraju pojedinačne namjene (stambena, mješovita, gospodarska, turistička...), već se utvrđuju samo izgrađene i neizgrađene površine.

Zaključak:

Pokazatelji održivosti bit će temelj za praćenje razvoja destinacije Pakraca te za donošenje ciljanih mjera koje osiguravaju dugoročno očuvanje prirodnih i kulturnih resursa, dobrobit lokalne zajednice i kvalitetno turističko iskustvo.

5. RAZVOJNI SMJER S MJERAMA I AKTIVNOSTIMA

U skladu s analizom potencijala, resursne osnove i pokazatelja održivosti, definiran je razvojni smjer destinacije Grada Pakraca za razdoblje 2025.–2029. godine.

Razvoj će se temeljiti na načelima održivosti, jačanju konkurentnosti, očuvanju prirodne i kulturne baštine te aktivnom uključivanju lokalne zajednice.

5.1 SWOT analiza

5.2 Oblikovanje strateškog pravca i prioriteta

Razvoj turizma Grada Pakraca odvijat će se u skladu s Planom razvoja Grada Pakraca, Strateškim i operativnim planom razvoja održivog turizma Požeško-slavonske županije do 2030. godine, Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030., Strategijom razvoja održivog turizma RH do 2030., kao i temeljnim politikama Europske unije.

Grad Pakrac pozicionira se kao autentična, održiva i aktivna turistička destinacija kontinentalne Hrvatske, s naglaskom na valorizaciju kulturno-povijesne baštine, raznolik outdoor sadržaj i rastuću infrastrukturu zdravstvenog i sportsko-rekreacijskog turizma.

Vizija razvoja turizma Grada Pakraca:

„Održivim upravljanjem prirodnim i kulturnim naslijeđem, razvojem aktivne, kulturne i sportsko-rekreacijske ponude, Grad Pakrac bit će prepoznat kao cjelogodišnja destinacija zdravog življenja, edukacije i doživljaja.“

Grad Pakrac u kontekstu turizma ima nekoliko diferencijacijskih prednosti u odnosu na ostale destinacije:

- **Trenkov dvorac** i povijesna ostavština baruna Trenka kao osnova kulturnog storytellinga.
- **Sportski park Omanovac** – prepoznat kao točka outdoor i aktivnog odmora.
- **Sportsko-rekreacijski centar Pakrac**, uključujući novu kuglanu – temelj za razvoj sportskog i tinskog turizma.
- **Izletište Matkovac** – lokalna rekreativna zona pogodna za obiteljski, školski i jednodnevni turizam.
- Blizina **zdravstvenih kapaciteta** Lipika i Daruvara i mogućnost razvoja wellness paketa.
- Blizina autoceste i željezničke povezanosti čini Pakrac dostupnim, ali mirnim odredištem.

5.3 Identificiranje ciljeva razvoja turizma Grada Pakraca

Glavni cilj turizma Grada Pakraca:

Jačanje tržišne pozicije Grada Pakraca kao profilirane destinacije aktivnog, kulturnog i rekreativnog turizma, uz poštivanje načela održivosti.

Operativni ciljevi:

Operativni cilj 1: Povećanje kapaciteta i unapređenje kvalitete ponude smještaja i ugostiteljstva

- Povećanje ukupnog smještajnog kapaciteta za 30% do 2029. godine.
- Promjena strukture smještajnih objekata: hoteli i pansioni 30%, privatni smještaj i OPG-ovi 50%, ostali 20%.
- Uključivanje najmanje 3–5 objekata godišnje u sustave kvalitete (npr. eko certifikati, lokalne oznake izvrsnosti).

Operativni cilj 2: Obogaćivanje destinacijskog lanca vrijednosti

- Razvoj novih proizvoda temeljenih na kulturnoj baštini – **Trenkova priča, Hostel Trenkov dvorac.**
- Proširenje outdoor ponude – **biciklističke i pješačke staze, sportski sadržaji na Omanovcu i Matkovcu.**
- Uključivanje sportskih sadržaja u turističku ponudu (npr. natjecanja i kampovi u **novoj kuglani** i SRC Pakrac).
- Uspostava paketa **zdravstveno-rekreacijskog turizma** (Pakrac – Lipik – Daruvar).

Operativni cilj 3: Unapređenje destinacijskog menadžmenta

- Jačanje kapaciteta Turističke zajednice Pakrac i koordinacija dionika.
- Uvođenje sustava **praćenja održivosti** u skladu s nacionalnim i međunarodnim standardima.
- Razvoj interpretacijskih centara i signalizacije za posjetitelje.

Operativni cilj 4: Podizanje tržišne prepoznatljivosti

- Razrada **novog marketinškog koncepta** Grada Pakraca s naglaskom na autentičnost, mir i doživljaj.
- Digitalna prisutnost (web, društvene mreže, video kampanje).
- Povezivanje Pakraca u regionalne i tematske rute (kulturne, outdoor, gastro).

5.4 Mjere i aktivnosti

Operativni cilj	Mjera	Aktivnosti/projekti
1. Povećanje kapaciteta i kvalitete	1.1 Povećanje i obnova smještajnih jedinica	- Poticanje ulaganja u male obiteljske hotele, pansioni i kuće za odmor - Financijski i savjetodavni modeli za registraciju i kategorizaciju - Uključivanje OPG-ova u sustav turističke ponude
	1.2 Unapređenje ugostiteljske i eno-gastro ponude	- Edukacije za ugostitelje - Tematizacija restorana i kafića (lokalna kuhinja) - Uvođenje pakračke oznake kvalitete
2. Obogaćivanje lanca vrijednosti	2.1 Razvoj kulturnog turizma	- Uspostava Trenkove priče kao interpretacijskog koncepta - Uređenje i sadržajno opremanje Hostela Trenkov dvorac
	2.2 Razvoj outdoor i sportske ponude	- Daljnje uređenje Sportsko-rekreacijskog centra Pakrac, uključujući kuglanu - Uređenje staza, vidikovaca i signalizacije na Omanovcu - Aktivacija izletišta Matkovac za obiteljski turizam
	2.3 Suradnja na zdravstvenim rutama	- Kreiranje wellness i rehabilitacijskih paketa u suradnji s Lipikom i Daruvarom - Promocija geotermalnih potencijala regije
3. Upravljanje destinacijom	3.1 Jačanje lokalnih kapaciteta	- Uspostava lokalne koordinacije za turizam - Edukacije i suradnja s TZ-om, poduzetnicima i udrugama
	3.2 Održivo upravljanje i praćenje	- Uvođenje pokazatelja održivosti - Monitoring zadovoljstva posjetitelja i lokalne zajednice
4. Promocija i tržišni razvoj	4.1 Pozicioniranje i brendiranje	- Izrada novog marketinškog plana Pakraca
		- Digitalne kampanje i nastupi na sajmovima - Uključivanje u tematske rute (Trenk, kultura, outdoor)

6. SMJERNICE I PREPORUKE ZA DIONIKE RAZVOJA

Plan upravljanja destinacijom Grada Pakraca sadrži smjernice i preporuke za razvoj destinacije u skladu s definiranim ciljevima, pokazateljima održivosti i razvojnim smjerom. One su usmjerene na dionike u sustavu turizma, uključujući javni i privatni sektor, civilno društvo i lokalnu zajednicu. Smjernice se temelje na principima **održivosti, zeleno-digitalne tranzicije i participativnog upravljanja** sukladno **Strategiji razvoja održivog turizma do 2030., Zakonu o turizmu (NN 156/23)** i **Pravilniku o metodologiji izrade plana upravljanja destinacijom (2024.)**.

S obzirom na to da je Grad Pakrac u kategoriji IV indeksa turističke razvijenosti, smjernice su izrađene na strateškoj razini s naglaskom na koordinaciju svih dionika i ulaganje u projekte koji će dugoročno osnažiti destinaciju kao cjelogodišnje i održivo turističko odredište.

6.1 Smjernice i preporuke za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

Grad Pakrac ima važnu ulogu u provedbi ciljeva održivog razvoja turizma, u skladu sa svojim strateškim dokumentima i u suradnji s Požeško-slavonskom županijom.

Preporuke za Grad Pakrac uključuju:

- **Usklađenje lokalnih razvojnih politika** s Nacionalnom razvojnom strategijom RH 2030. i Strategijom održivog turizma.
- **Praćenje pokazatelja održivosti** – broj turista, zadovoljstvo posjetitelja, ekonomski učinci, stanje resursa.
- **Suradnju i umrežavanje** s jedinicama lokalne samouprave i županijom u provedbi zajedničkih turističkih projekata.

Posebni naglasci za Pakrac:

- **Aktivno kandidiranje Sportskog parka Omanovac** u nacionalne i europske programe za financiranje adrenalinskog parka, outdoor infrastrukture i sadržaja za cijelu obitelj.
- **Podrška razvoju Trenkove priče i Hostela Trenkov dvorac** kao kulturno-povijesnih točaka s potencijalom za edukacijski, kulturni i mladi turizam.
- **Poticanje izgradnje ili obnove smještajnih objekata** više kategorije (3*, 4*) uz eko certifikaciju.
- **Potpora projektima lokalne rekreacije i turizma** – posebno **Izletištu Matkovac** i **Sportsko-rekreacijskom centru Pakrac** (s novom kuglanom).
- **Zelena i digitalna infrastruktura**: ugradnja solarnih panela, stanica za bicikle, senzorske signalizacije, pametnih klupa.
- **Subvencije za održive prakse** kod privatnih iznajmljivača, OPG-ova i ugostitelja.
- **Osiguranje edukacijskih programa** za građane i djelatnike u turizmu (ugostiteljstvo, smještaj, vodiči).
- **Očuvanje prostora**: kontrola prostornog razvoja i reguliranje gradnje u zonama osjetljivim na okoliš.

6.2 Smjernice i preporuke za turističke zajednice

Turistička zajednica Grada Pakraca ima ključnu ulogu u provedbi plana, promociji destinacije i koordinaciji dionika.

Preporučuje se TZ Pakrac:

- **Razviti vlastiti brand u okviru Zlatne Slavonije**, s fokusom na teme: *Trenk, Outdoor, Mir i povijest, Zdrav i aktivan odmor*.
- **Jačati suradnju s TZ-ovima Lipika, Daruvara, Požege** i povezivati zajedničke turističke rute i proizvode.
- **Promovirati lokalne proizvode i priče**, npr. kroz manifestacije posvećene barunu Trenku, outdoor vikende na Omanovcu, lokalne sajmove i tradicionalne zanate.
- **Aktivno koristiti digitalne alate**: nova web stranica s interaktivnim mapama, aplikacije za vodiče, virtualne ture kroz kulturne točke.
- **Uključiti influencersere i putopisne medije** za promociju prirodnih i kulturnih atrakcija Pakraca.
- **Razviti sezonske i cjelogodišnje proizvode**: adventska događanja, proljetni planinarski festivali, jesenske eno-gastro rute.
- **Edukacija za primjenu Zakona o turizmu** i praćenje aplikativnih alata MINTS-a (Ministarstva turizma i sporta).

TZ Pakrac treba djelovati kao platforma za međusektorsku suradnju i razmjenu znanja u turizmu te imati kapacitete za provedbu planiranih mjera.

6.3 Smjernice i preporuke za druge dionike u turizmu i upravljanju turizmom u destinaciji

U Pakracu djeluje niz javnih, privatnih i civilnih dionika koji čine lokalni turistički ekosustav. Njihova sinergija ključna je za provedbu održivog razvoja.

Ključni dionici uključuju:

- **Grad Pakrac** (odjeli za razvoj, gospodarstvo, prostorno planiranje)
- **TZ Grada Pakraca**
- **Ustanove i institucije:** Muzej Grada Pakraca, knjižnica, osnovne i srednje škole
- **Udruge:** planinarske, kulturne, sportske, udruge u kulture
- **Privatni sektor:** ugostitelji, privatni iznajmljivači, OPG-ovi, vodiči
- **Sportski subjekti:** upravitelji Omanovca, Sportsko-rekreacijskog centra Pakrac
- **Lokalne i Regionalne agencije:** RA „PAK – RA“, RRA Požeško-slavonske županije, LAG-ovi

Preporuke:

- Ulagati u edukaciju (gostoljubivost, održivost, lokalna baština, digitalne vještine).
- Povećati korištenje **lokalnih proizvoda** u ugostiteljstvu i trgovini (vino, sir, med, suveniri).
- Kreirati **iskustvene sadržaje:** vođene ture, radionice, manifestacije.
- Uvesti **zelene standarde** u poslovanje: reciklaža, energetska učinkovitost, eko-ambalaža.
- **Promicati lokalnu baštinu:** glazba, običaji, tradicijska kuhinja, stari obrti.
- Poticati **istraživanja o turizmu** i njegovom utjecaju (u suradnji sa školama i fakultetima).
- Razviti **volonterske programe** za podršku manifestacijama, očuvanje baštine i turizam zajednice.

Zaključno, provedba ovih smjernica omogućit će Gradu Pakracu i njegovim dionicima da se strateški pozicioniraju kao održiva, autentična i konkurentna turistička destinacija. Kroz zajednički i koordinirani rad svih aktera – od Grada i TZ-a do udruga i građana – Pakrac može ostvariti puni potencijal u razvoju turizma temeljenog na svojoj povijesti, prirodi i ljudima.

7. POPIS PROJEKATA

7.1 Projekti koji doprinose provedbi mjera potrebnih za doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti na razini Grada Pakraca, ali i cijele Požeško-slavonske županije.

Projekt	Izletnički kamp „Matkovac“
Opis projekta	Izletnički kamp „ Matkovac „ u cilju razvitka turističke ponude Grada, ali i s ciljem pružanja aktivnosti mladima, želi se izgraditi izletnički kamp "Matkovac". Postoji intencija mladih, posebice društva planinara i izviđača, za ovakvim oblikom kampa, te se ovim projektom želi obuhvatiti rješenje problema kreiranja sadržaja za mlade i potrebe određenog dijela zajednice. Izletničkim kampom se želi obogatiti ponuda kontinentalnog turizma, podići konkurentnost, razviti i unaprijediti turistička infrastruktura i kvaliteta iste. Izletnište Matkovac prepoznato je kao odlična lokacija za izletnički kamp zbog svog geografskog smještaja koji na svojem širem području posjetiteljima raznih sklonosti nudi mogućnost bavljenja nizom aktivnosti od moto sporta do ribolova, a korištenjem izletničko rekreativnih sadržaja ponuda je proširena na mlade i obitelji.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Unaprjeđenje destinacijskog lanca vrijednosti
Nositelj provedbe	Grad Pakrac
Ostali dionici	Turistička zajednica Grada Pakraca
Lokacija provedbe	Grad Pakrac
Vremenski horizont	Okvirno do 2030. godine
Ključne točke ostvarenja projekta	1. Priprema i izrada projektno tehničke dokumentacije i procjena troškova 2. Infrastrukturni radovi 3. Upravljanje projektom i administracija 4. Promidžba i vidljivost

Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračun Županije Proračun Grada Pakraca Državni proračun Sredstva EU nacionalna sredstva
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	DA

Projekt	Sportski park "Omanovac"
Opis projekta	Sportski park Omanovac nalazi se unutar Turističko-rekreativne zone „Omanovac“, a koje je područje kao takvo definirano sukladno Prostornom planu uređenja Grada Pakraca, na istoimenom brdu koje se nalazi unutar planine Psunj. Glavni infrastrukturni zahvati planiraju se izvesti na četiri katastarske čestice na kojima se planiraju infrastrukturne aktivnosti različitog obima i složenosti. Svaka aktivnost za sebe ima svoje vrijednosti a zajedno čine funkcionalnu cjelinu koja na jedinstven način prezentira bogatu baštinu u prostoru Izletničko rekreativnog područja Omanovac, ali i na širem području Grada Pakraca. Projekt Sportski park Omanovac planira se provesti kroz ukupno 6 etapa (sukladno građevinskoj dozvoli) s ciljem izgradnje potpuno nove turističke infrastrukture. Etape kako su navedene: ETAPA 1 – tubing staza (I), pokretna traka – prva (II.A.) i druga (II.B.), ETAPA 2 – objekti br. 1, 2, 3, 4, ETAPA 3 – objekt br. 5, ETAPA 4 – adrenalinski park (III.), ETAPA 5 – parkiralište (IV.), pješačka staza te javna rasvjeta uz parking, pješačku stazu i put uz obuhvat od parkirališta prema skijalištu, servisna stanica za bicikle (V), panoramski teleskop,

	ETAPA 6 – senzoričko igralište (VI.) Postavljanje pokretne trake (ski-bike) Postavljanje tubing staze (ljetno sanjkanje) Adrenalinski kompleks 1 „Šetnja u krošnjama“ Adrenalinski kompleks "Zip Line" sa dva tornja. Info centar Turističko rekreativne zone „Omanovac“- Drvena montažna kuća Nadzorna točka HGSS, Drvena montažna kuća , te postavljanje urbane opreme na postojeću kružnu stazu „Kuna“, koja se planira eksploatirati kao pješaka-biciklistička te jahačka staza (koja nije obuhvaćena lokacijskom dozvolom). Osim toga, turističkom signalizacijom označit će se postojeće planinarske, biciklističke i jahače staze a koje započinju u krugu Turističko-rekreativne zone „Omanovac.“ U strukturi namjene postojat će ukupno: 7 pješačkih-planinarskih staza, 6 brdsko biciklističkih staza te 3 jahače staze.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Unapređenje postojećih sadržaja i stvaranje nove atrakcije te poticanje razvoja aktivnog i pustolovnog turizma
Nositelj provedbe	Grad Pakrac
Ostali dionici	PD Psunj TZ Grada Pakraca poduzetnici u turizmu
Lokacija provedbe	Turističko- rekreativna zona Omanovac
Vremenski horizont	2024.-2030.
Ključne točke ostvarenja projekta	Izgrađeno i uređeno parkiralište Postavljena pokretna traka (ski-bike) Postavljena tubing staza (ljetno sanjkanje) Dovršen adrenalinski kompleks 1 „Šetnja u

	krošnjama“ Postavljen adrenalinski kompleks "Zip Line" s dva tornja Uređena pješačka staza te javna rasvjeta uz parking, pješačku stazu i put uz obuhvat od parkirališta prema skijalištu i servisnoj stanici za bicikle (V) Postavljen panoramski teleskop Uređeno senzoričko igralište (VI.) Izgrađen Info centar Turističko rekreativne zone „Omanovac“- Drvena montažna kuća Uspostavljena nadzorna točka HGSS, Drvena montažna kuća Postavljena urbana oprema na postojeću kružnu stazu „Kuna“ Turističkom signalizacijom označene postojeće planinarske, biciklističke i jahače staze, a koje započinju u krugu Turističko-rekreativne zone „Omanovac.
Ukupna procijenjena vrijednost	4.500,000,00 EUR
Izvor financiranja	Proračun Županije Proračun Grada Pakraca Državni proračun Sredstva EU
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	DA

Projekt	Izgradnja edukacijsko-rekreacijskog centra Pakrac
Opis projekta	Rast interesa za sport kod djece i mladih važan je iz mnogih aspekata, te Grad Pakrac ulaže u izgradnju kvalitetne infrastrukture koja podupire razvoj sporta i interesa za sport kod mladih, ali i kod svih građana. Nepostojanje takve infrastrukture predstavlja problem. S tim ciljem želi se izgraditi edukacijsko - rekreacijski centar gdje će osim samo rekreacije mladi moći i steći određena znanja iz područja sporta, fizioterapije i slično, a u sam rad centra uključit će se aktivno i studenti više fizioterapije koji će stečena znanja na fakultetu moći primijeniti u radu centra. Projektom se želi povećati atraktivnost grada Pakraca kroz izgradnju edukacijsko-rekreacijskog centra kao središnjeg mjesta za rekreaciju i pružanje edukacijskih usluga. U Centru bi se nalazio zatvoreni bazen koji bi bio na raspolaganju građanima, a posebno učenicima srednje škole, smjera fizioterapeut te studentima fizioterapije u Pakracu pri čemu bi mogli prakticirati svoja stečena znanja u konkretnim uvjetima. Pored navedenih, bazen bi služio i za odrađivanje fizioterapije korisnika Centra za pružanje usluga smještaja i socijalne skrbi, čiji bi korisnici bili i hrvatski veterani kojima bi omogućavanje ovakve vrste 29 rekreacije i terapije upotpunilo pružanje usluga koje mogu dobiti u Pakracu. Kroz multidisciplinarni pristup omogućit će se rekreacija i edukacija za građane Pakraca, ali i za sve posjetitelje. Prilikom izgradnje Centra vodila bi se posebna briga o ekološkom pristupu i održivosti, stoga bi bili korišteni obnovljivi izvori energije (solarni paneli, mogući geotermalni izvori za sustave grijanja bazena i Centra). Kroz multidisciplinarni pristup omogućit će se rekreacija i edukacija za građane Pakraca, ali i za sve posjetitelje.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Unaprjeđenje destinacijskog lanca vrijednosti
Nositelj provedbe	Grad Pakrac
Ostali dionici	Turistička zajednica Grada Pakraca
Lokacija provedbe	Grad Pakrac

Vremenski horizont	2025.-2029.
Ključne točke ostvarenja projekta	1. Priprema i izrada projektne tehničke dokumentacije i procjena troškova 2. Infrastrukturni radovi 3. Opremanje 4. Upravljanje projektom i administracija 5. Promidžba i vidljivost
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračun Županije Proračun Grada Pakraca Državni proračun Sredstva EU nacionalna sredstva
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	DA

Projekt	Izgradnja i uređenje biciklističkih staza
Opis projekta	S ciljem većeg razvoja cikloturizma i unaprijeđena prometne infrastrukture turističke ponude, planiraju se izgraditi nove biciklističke staze i urediti postojeće. U Pakracu postoji sve veći trend korištenja bicikala (kako klasičnih, tako i e-bicikala), a organizacije civilnog društva, turistička zajednica i Grad Pakrac organiziraju brojne biciklističke utrke koje. Imajući u vidu brdsko-planinski prostor na kojem se Pakrac nalazi, postojanje prirodnih preduvjeta za razvitak cikloturizma, važno je ulagati u infrastrukturu koja će svojim uređenjem privlačiti kako lokalne, tako i druge zaljubljenike u biciklizam..
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Potaknuti razvoj biciklističkog prometa na području grada Pakraca i stvoriti osnovu za i razvoj atraktivnih biciklističkih ruta.
Nositelj provedbe	Grad Pakrac
Ostali dionici	Turistička zajednica Grada Pakraca
Lokacija provedbe	Grad Pakrac
Vremenski horizont	2025.-2029.
Ključne točke ostvarenja projekta	1. Priprema i izrada projektno tehničke dokumentacije i procjena troškova 2. Infrastrukturni radovi 3. Opremanje 4. Upravljanje projektom i administracija 5. Promidžba i vidljivost
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračun Županije Proračun Grada Pakraca Državni proračun Sredstva EU nacionalna sredstva
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	DA

Projekt	Arheološki park
Opis projekta	Iz povijesnih izvora je poznato da se tijekom kasnog srednjeg vijeka u Pakracu nalazilo više objekata, primjerice kovnica „slavonskog banovca“ i domus viteškog reda ivanovaca. Kao i u svakom ivanovačkom domusu, tako se i ovdje nalazila i kapela, čiji su nam ruševni ostaci poznati s crteža još iz kraja XIX. stoljeća. Arheološka istraživanja na području starog grada u Pakracu započela su 2017. godine, kada su – na temelju rezultata geo-radarskih istraživanja - otvorene tri sonde. Najzanimljiviji pronađeni objekt je ivanovačka gotičku kapelu. Kroz projekt arheološkog parka prezentiralo bi se nalazište te dopunili mozaici gradske povijesti kao i europska saznanja o karakteru i izgledu ovakvih objekata. Prezentacija arheoloških ostataka srednjovjekovne utvrde, Stari grad Pakrac. U Pakracu već četvrtu godinu traju arheološka istraživanja iznimno vrijednog i povijesno važnog srednjovjekovnog lokaliteta koji predstavlja i samo srce razvoja grada. Utvrda Stari grad Pakrac bila je jedna od najvećih u Slavoniji, a sagradili su je ivanovci, moćni viteški red te su tako utvrđivali put prema Svetoj zemlji. U dosadašnjim iskopavanjima pronađena je gotička, ivanovačka kapela iz 13.stoljeća, senzacionalan nalaz kao i niz drugog zanimljivog pokretnog arheološkog materijala. Buduća istraživanja trebala bi donijeti još puno ovakvih nalaza ali i dati odgovor na mnoga nejasna pitanja oko izgleda i namjene različitih zgrada unutar utvrde. Unutar zidina se vjerojatno nalazi i prva hrvatska kovnica novca u kojoj je kovana i prva hrvatska kuna koja se naziva slavonski banovac. Kada se utvrda istraži do kraja trebalo bi je prezentirati i široj javnosti. Nalazi se u samom središtu grada i bila bi zaista velika šteta ne otkriti ovu arheološku baštinu već je ponovno prekriti zemljom. Stoga je treba prvo istražiti do kraja, a onda izraditi projekte konzervacije i prezentacije ovog nalazišta u obliku arheološkog parka. Stari grad Pakrac je trenutno jedno od najvažnijih arheoloških nalazišta koje se istražuje u Hrvatskoj, a njegova vrijednost nakon završetka istraživanja je neprocjenjiva. Stoga zaslužuje i pravilnu prezentaciju kojom bi Pakrac dobio još jedan važan dio svoje

	kulturne baštine revitaliziran.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Otvaranje Arheološkog parka, ojačat će turističku ponudu u Gradu Pakracu i Požeško-slavonskoj županiji, što će doprinijeti povećanju broja noćenja
Nositelj provedbe	Grad Pakrac
Ostali dionici	Turistička zajednica Grada Pakraca
Lokacija provedbe	Grad Pakrac
Vremenski horizont	2025.-2029.
Ključne točke ostvarenja projekta	Nastavak arheoloških iskopa i istraživanja Priprema i izrada projektno tehničke dokumentacije i procjena troškova Izrada projekta konzervacije Izrada projekta prezentacije Infrastrukturni radovi Promidžba i vidljivost
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračun Županije Proračun Grada Pakraca Državni proračun Sredstva EU nacionalna sredstva
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	DA

7.2 Projekti čiji je nositelj regionalna Turistička zajednica, a Grad Pakrac odnosno TZ Grada Pakraca partner:

Projekt	Povećanje ukupnog smještajnog kapaciteta
Opis projekta	Manjak smještajnih kapaciteta prepoznat je kao jedna od slabosti trenutne ponude Požeško-slavonske županije, posebno u smislu očekivanja planiranog razvoja i željenih ciljnih tržišta. Cilj je ovog projekta potaknuti izgradnju većeg broja malih tematiziranih smještajnih kapaciteta u gradskim središtima, odnosno bed & breakfast pansiona, malih obiteljskih hotela i sličnih objekata u ruralnom okruženju. Svojim oblikom, izborom materijala, uređenjem interijera, temama i drugim elementima trebali bi se uklopiti u autohtoni ambijent. Obiteljski vođeni smještajni objekti sadržajno bi obogatili postojeću smještajnu ponudu i potaknuli interes različitih segmenata gostiju tijekom godine, posebno tržišta posebnih interesa kojima turistički proizvodi županije mogu biti posebno privlačni gotovo tijekom cijele godine.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Obogaćivanje smještajne ponude
Nositelj provedbe	Požeško-slavonska županija
Ostali dionici	Privatni poduzetnici Gradovi i općine na području obuhvata projekta
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	2025. i nadalje
Ključne točke ostvarenja projekta	Uspostavljene grupe eksperata za realizaciju projekta i radionice s dionicima Uspostavljen sustav (nefinancijskih) poticanja izgradnje novih smještajnih kapaciteta Pripremljena projektna dokumentacija, posebno za apliciranje za sredstva EU fondova

Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Županijski proračun, EU fondovi, državni proračun nadležnih ministarstava, HBOR
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Da

Projekt	Kontinuirana edukacija ugostitelja
Opis projekta	Riječ je o nastavku edukacije koja se provodi s vlasnicima ugostiteljskih objekata i chefovima na području Požeško-slavonske županije, a s ciljem ponude i prezentacije lokalne gastronomije (namirnica, jela, izrade jelovnika). Projektom se stvaraju sve pretpostavke da se odgovori na suvremene potrebe gostiju, i to u tri pravca: Odgovoriti na potrebe suvremenih gostiju koji traže lokalno, svježije i drugačije i time podignuti razinu zadovoljstva boravkom u županiji Privlačiti enogastronomске turiste koji su sve brojniji, a riječ je o segmentu koji primarno za posjet nekoj destinaciji motiviraju doživljaji vezani uz hranu i vino Komplimentirati vinski turizam po kojem je Požeško-slavonska županija prepoznata i čini važan dio njenog ukupnog imidža
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Podizanje kvalitete gastronomske ponude.
Nositelj provedbe	Turistička zajednica Požeško-slavonske županije, proračun HTZ-a, MINTS
Ostali dionici	Svi ugostitelji s područja županije
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	2025. – kontinuirano
Ključne točke ostvarenja projekta	Istražena potreba ugostitelja za temama za edukaciju Provedena edukacija
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Budžet TZ Požeško-slavonske županije, TZ Grada Pakraca
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Ne

Projekt	Interpretacijsko opremanje turističkih atrakcija
Opis projekta	Izraditi jednoobrazne vizualno atraktivne interpretacijske ploče dizajnerski usklađene s vizualnim identitetom Zlatne Slavonije te brendom Svijet Graševine, koje sadrže kratke opise i informacije o pojedinim atrakcijama i QR kodove mrežnih stranica s detaljnijim podacima. Ploče treba opremiti slikovnim prikazima s kratkim informacijama na hrvatskom i engleskom jeziku i manjim kartama na kojima se vidi lokacija i drugih važnijih atrakcija u županiji. Kao prioritetne lokacije nameću se prostori uz Katedralu sv. Terezije Avilske, Crkvu Sv. Lovre, Biskupski dom i Kužni pil u Požegi, dvorce u Kutjevu i Trenkovu, utvrde u Veli koji Kaptolu, Kursalon i Wandelbahn, Vilu dobre vode i Ergelu u Lipiku, Spahijski podrum u Pakracu, arheološke lokalitete Kaptol i Rudina te Sovsko jezero. Manje table samo s osnovnim informacijama trebalo bi postaviti i ispred svih muzejskih objekata i interpretacijskih centara, a s vremenom bi interpretacijsko opremanje trebalo uključiti i ostale važnije atrakcije, osobito sakralne objekte. Sve interpretacijski opremljene atrakcije trebaju biti označene i na kartama županije i njenih užih cjelina.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Upoznati turiste o vrijednostima glavnih atrakcija u županiji i tako ih navesti na njihovo posjećivanje
Nositelj provedbe	Turističke zajednice gradova Požege, Pakraca, Lipika, Pleternice i Kutjeva i područja Zlatni Papuk
Ostali dionici	Gradovi i općine u županiji, Park prirode Papuk, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško-slavonske županije, tijela zadužena za zaštitu kulturne baštine
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	2025. – 2029.
Ključne točke ostvarenja projekta	Stvoren tim stručnjaka za izradu koncepta interpretacijskih ploča i karata Izrađen projektni zadatak koji se odnosi na koncept sadržaja i dizajn svih interpretacijskih ploča u županiji, te posebni projektni zadaci koji se odnose na

	pojedine lokacije Osigurana financijska sredstva za monitoring i održavanje interpretacijskih sadržaja u cilju njihovog stalnog unapređenja
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračun požeško-slavonske županije, proračun pojedinih gradova i općina, park prirode Papuk, sredstva iz EU fondova
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Ne

Projekt	Razvoj outdoor aktivnosti
Opis projekta	Požeško-slavonska županija, zbog lijepog i pitomog krajolika (ne previše zahtjevnog terena za fizičke aktivnosti), pruža iznimno puno mogućnosti za boravak na otvorenom. Aktivnosti predviđene Strateškim i operativnim planom razvoja <i>outdoor</i> ponude na području Turističkog klastera Slavonije do 2027., predviđaju daljnji razvoj cikloturizma, planinarenja/pješačenja, konjičkog turizma, kajak/kanu, adrenalinskih sportova.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Unapređenje destinacijskog lanca vrijednosti
Nositelj provedbe	Sustav turističkih zajednica u Požeško-slavonskoj županiji
Ostali dionici	Sportske udruge i društva Ergela Lipik Javna ustanova PP Papuk Privatni pružatelji usluga
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	2025. – planiranje aktivnosti 2026. – 2030. provedba
Ključne točke ostvarenja projekta	Izrađen krovni vizualni identitet za Turistički klaster Slavonija Izrađene nove poučne staze i posjetiteljske točke Cikloturizam: trasirane, uređene i označene staze, Planinarenje/pješačenje: osmišljene/izmijenjene, trasirane staze, Konjički turizam: osmišljene/izmijenjene, trasirane staze Kajak/kanu: osmišljen sustav službenih lokacija za pristup i ulazak u vodu, rute – osmišljene/izmijenjene i trasirane Adrenalinski sportovi: napravljen popis službenih lokacija
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Budžeti Požeško-slavonske županije, proračun pojedinih gradova i općina, EU fondovi
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Ne

Projekt	Uspostava ruta za obilazak županije
Opis projekta	Požeško-slavonska županije raspolaže sadržajima koji se mogu povezivati u zanimljive tematske ture i takve ponuditi ciljnim segmentima. Rute su usmjerene na interese gostiju i mogu im pomoći u organizaciji njihova boravka i upoznavanju destinacije. One ujedinjuju srodne atrakcije u tematske obilaskе čime se gostima uvelike olakšava planiranje boravka. Rute se mogu obogatiti interpretacijskim sadržajima, materijalima, <i>storytellingom</i>, sudjelovanjem ili uključivanjem gostiju u pojedine aktivnosti, gastronomijom, degustacijama, ponudom suvenira i mogućnostima kupnje lokalnih proizvoda i sl. Dodatno se predlaže osmišljavanje promotivnih materijala, karata, mobilnih aplikacija i promocija putem internetskih stranica i društvenih medija. Važno je prezentirati 'točke' interesa, udaljenosti, značaj atrakcije, trajanje posjeta, radno vrijeme i sve druge važne informacije za cjelokupni doživljaj. Vinske ceste neizostavan su sadržaj ponude vinskih destinacija bitno pridonoseći sadržajnosti iskustva i zadovoljstvu boravkom iz perspektive gosta, a posebice individualnih posjetitelja, istovremeno olakšavajući povoljniji plasman vina 'na kućnom pragu' iz perspektive vinara. Koristi vinske ceste izravno su povezane s razinom koordinacije između uobičajeno većeg broja vinara i drugih dionika na vinskoj cesti, odnosno razinom organizacije niza njihovih, nužno zajedničkih, aktivnosti. U županiji su trasirane tri vinske ceste, obuhvaćajući sva tri vinogorja: Vinogorje Pakrac, Vinogorje Kutjevo i Vinogorje Požega-Pleternica. Ocjenjujući današnju tržišnu spremnost vinskih cesta u nesrazmjeru s potencijalom i sa značajem turizma vina za županiju, projektom se želi unaprijediti njihova funkcionalnost. U tom smislu, projektom se osmišljava i pokreće djelovanje tijela za upravljanje vinskim cestama kao neprofitne organizacije.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Obogaćivanje destinacijskog lanca vrijednosti
Nositelj provedbe	Privatni poduzetnici i udruge vinara u

	županiji
Ostali dionici	TZ Požeško-slavonske županije Privatni poduzetnici Javne ustanove
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	2025. – 2030. kontinuirano
Ključne točke ostvarenja projekta	Odabrane teme i osmišljene rute Informirani dionici i istražen interes za uključivanje Testirane rute Promovirane rute
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Budžet Požeško-slavonske županije
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Ne

Projekt	Provedba promocijskih aktivnosti
Opis projekta	Riječ je o kontinuiranom provođenju promocijskih aktivnosti, Turističke zajednice Požeško-slavonske županije kao i turističkih zajednica gradova Požege, Pakraca, Pleternice, Lipika i Kutjeva te područja Zlatni Papuk. Provedba promocijskih aktivnosti provodi se temeljem godišnjih programa rada koje krajem svake godine za narednu godinu donose turističke zajednice i u kojima se razrađuju aktivnosti u domeni istraživanja, razvoja turističkog proizvoda, komunikacije i oglašavanja te destinacijskog menadžmenta. Promocijske aktivnosti provode se u skladu s marketinškim planom Turističke zajednice Požeško-slavonske županije kao i s marketinškim planovima višeg rada, tj. za Klaster Slavoniju i Hrvatsku. Promocijske aktivnosti se prate te se evaluira njihova uspješnost. Sukladno potrebama i promjenama na tržištu određene se aktivnosti mogu tijekom razdoblja revidirati i usklađivati. Također je važno provoditi aktivnosti na razini Klastera Slavonija. Za aktivnosti vezane uz brendiranje destinacije važno je poticati što širi krug dionika u destinaciji na uključivanje u taj proces i provođenje aktivnosti na stvaranju zajedničko/prepoznatljivog turističkog brenda županije.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Unapređenje destinacijskog marketinga
Nositelj provedbe	Turistička zajednica Požeško-slavonske županije
Ostali dionici	Sustav turističkih zajednica na području Požeško-slavonske županije Nositelji turističke ponude u Požeško-slavonskoj županiji
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	2025. – kontinuirano
Ključne točke ostvarenja projekta	Definirane promocijske aktivnosti Provedene promocijske aktivnosti Provedeno praćenje i evaluacija

Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračun TZ Požeško-slavonske županije, Proračun turističkih zajednica gradova Požege, Pakraca, Pleternice, Lipika i Kutjeva te TZ Zlatni Papuk
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Ne

Projekt	Trenkova priča
Opis projekta	Projekt se odnosi na cjeloviti plan interpretacije baštine i ostavštine Baruna Trenka u Trekovu, Pakracu i Pleternici. Riječ je o obnovi posjetiteljske infrastrukture i kreiranju turističke rute posvećene barunu Trenku. Programske smjernice uključivale bi izložbe i umjetničke programe, radionice, festivale i manifestacije i dr. Cjelokupan projekt obnove Trenkovog dvorca, pratećih zgrada (1, 2 i 3) i parka planiran je u 5 faza. Tijekom tih 5 faza planirana je obnova postojećeg Trenkovog dvorca (izgrađen 1819.) s rekonstrukcijom, odnosno izgradnjom pomoćnih zgrada (1, 2 i 3) i uređenje postojećeg parka, rekonstrukcija sjenice i malog bazena u parku te povijesnih mostova (pješački i kolni), parkirališta s mjestima za bicikle i parkirnim mjestom za punjenje električnih automobila te kolnog pristupa parceli (sa županijske ceste Ž4114). Ostavština baruna Trenka na području Požeško-slavonske županije je mnogobrojna o čemu svjedoče brojni lokaliteti materijalne baštine kao i povijesni pisani izvori. Ali, ta Trenkova ostavština je zapuštena i neaktivirana. Upravo obnovom Trenkovog dvorca, zaštićenog kulturnog dobra, omogućit će se povećanje pristupačnosti i sudjelovanja u kulturnom životu svih građana. Kroz razne planirane programe i mjere, s posebnom pažnjom će se u kulturni život uključivati građani koji pripadaju ranjivim skupinama društva. U novoobnovljenome objektu Trenkovog dvorca, uređenom jednom dijelu parka koji okružuje dvorac, prezentirat će se život baruna Trenka, kao i život samog dvorca u čiju će prezentaciju biti uključeno i lokalno stanovništvo. Obnovom dvorca, zamjenskih zgrada 1, 2 i 3 te uređenjem parka, također će se stvoriti turistički proizvod visoke dodane vrijednosti u turistički nerazvijenome području te će se projektom povećati atraktivnost destinacije. Ulaganjem u predmetni projekt obnovit će se objekt koji je kulturno dobro te provedbom ovoga projekta utjecat će se na razvoj održivog turizma u turistički

	slabije razvijenom području Općine Velika, unaprjeđenjem kvalitete sadržaja i produljenjem sezone te uz značajan doprinos projekta zelenoj i digitalnoj tranziciji. Uspostavom Trenkovog dvorca stvaraju se preduvjeti za razvoj turizma na području Općine Velika i Turističke zajednice Zlatni Papuk što će utjecati na razvoj turizma Požeško-slavonske županije općenito. Početkom rada Trenkovog dvorca povećat će se broj noćenja u privatnim turističkim smještajima te će porasti posjeti lokalnim OPG-ovima i samim time i prodaja njihovih domaćih proizvoda. Uz navedeni doprinos postojećim proizvođačima i pružateljima turističkih usluga, implementacija projekta dat će poticaj i ostalom stanovništvu da se aktivno uključi u navedene sektore što će rezultirati rastom gospodarske aktivnosti i povećanjem broja aktivnih subjekata. Budući trendovi potražnje poboljšat će položaj Općine Velika na turističkoj karti i učiniti ju jednom od nezaobilaznih lokacija kontinentalne Hrvatske.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Otvorenje DT ojačat će turističku ponudu u Požeško-slavonskoj županiji što će doprinijeti povećanju broja noćenja u cijeloj destinaciji
Nositelj provedbe	Požeško-slavonska županija Grad Pakrac Grad Pleternica Općina Velika Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško-slavonske županije
Ostali dionici	Ministarstvo kulture i medija Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja Turistička zajednica Požeško-slavonske županije (promocija)
Lokacija provedbe	Općina Velika
Vremenski horizont	2025. – 2030.
Ključne točke ostvarenja projekta	Obnovljeno zaštićeno kulturno dobro i perivoj u Trenkovu Obnovljen povijesni dvorac u Pakracu

	Kreirane rute kroz povezivanje atrakcija u Trenkovu, Pakracu i Pleternici Uspostavljen model upravljanja i promocije
Ukupna procijenjena vrijednost	FAZA 1: 8.192.179,78 EUR FAZA 2: 2.474.877,46 EUR FAZA 3: 454.075,13 EUR FAZA 4: 1.506.885,34 EUR FAZA 5: 212.347,56 EUR
Izvor financiranja	Državni proračun Sredstva EU
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Da

Projekt	Ambijentalno uređenje gradskih središta
Opis projekta	Uređenost, opremljenost, trgovine, sadržaji, urbana galanterija, oglašavanje u prostoru, rasvjeta – sve to čini identitet i imidž nekog mjesta koji se projicira prema potencijalnim turistima i/ili posjetiteljima. Osim toga, riječ je o važnim činiteljima koji pridonose kvaliteti života lokalnog stanovništva. Zbog toga je važno da ti elementi budu usklađeni, osmišljeni i da se planski osmišljavaju i održavaju. Vezano uz to, projekt ima za cilj razraditi i predložiti strukturu javnih i/privatnih sadržaja koji će omogućiti tržišno pozicioniranje gradova i općina Županije kao ugodnih mjesta za boravak, šetnju, provođenje slobodnog vremena. Projekt predstavlja trajni proces te uključuje provođenje aktivnosti kojima bi cilj bio definirati i sadržajno opremiti glavne točke zadržavanja potencijalnih korisnika (ugostiteljski objekti, suvenirnice, trgovački sadržaji, novi javni sadržaji, parkovi, uređenje zapuštenih građevina i dr.).
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Podizanje atraktivnosti i sadržajnosti turističkog Doživljaja
Nositelj provedbe	Nositelji izvršne vlasti u gradovima i općinama Požeško-slavonske županije
Ostali dionici	Požeško-slavonska županija TZ Požeško-slavonske županije TZ gradova i općina na području Požeško-slavonske županije
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	2025. i nadalje
Ključne točke ostvarenja projekta	Uspostavljena ekspertna grupa za realizaciju programa i organizaciju radionica s dionicima Definirani prikladni sadržaji prema lokacijama/objektima Definirana politika koncesija za projekte u domeni privatnog sektora Uspostavljen sustav poticaja privatnim poduzetnicima koji se žele uključiti u revitalizaciju pojedinih objekata ili

	lokaliteta (npr. oslobađanje dijela komunalne naknade, pokriće dijela troškova kamata, tehnička pomoć u izradu projektne dokumentacije, savjetovanje i sl.)
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračuni gradova, općina i Županije, privatni kapital, EU fondovi
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	NE

Projekt	Izgradnja biciklističkih staza između Požege i Pleternice te između Pakraca i Lipika
Opis projekta	Usprkos privlačnom krajoliku i za cikloturizam pogodnom, blago valovitom, terenu, razvoj cikloturizma u Županiji ograničava nepostojanje biciklističkih staza i traka na javnim prometnicama, posebice na dionicama s intenzivnim motornim prometom, na koje se odnosi i najveća biciklistička potražnja. Budući da temelj za razvoj biciklističke infrastrukture i promociju biciklizma kao aktivnosti čini domaća potražnja, prioritet predstavljaju biciklističke staze između Požege i Pleternice te Pakraca i Lipika kao svojevrsne kičme biciklističke mreže Županije na kojoj nema povoljnih alternativnih mogućnosti za biciklističku komunikaciju. Stoga se preporučuje izgradnja posebnih biciklističkih staza odnosno 'Greenwaya' na ovim potezima podalje od glavnih prometnica uz obalu Orljave odnosno Pakre gdje za to postoje najbolje mogućnosti s motrišta imovinsko-pravnih odnosa.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Potaknuti razvoj biciklističkog prometa u Županiji i stvoriti osnovu za razvoj atraktivnih biciklističkih ruta
Nositelj provedbe	Županija Požeško-slavonska i gradovi Požega, Pleternica, Pakrac i Lipik
Ostali dionici	Županijska uprava za ceste Požeško-slavonske županije, Hrvatske ceste
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	Okvirno do 2030. godine, ali se ne može precizno odrediti zbog ovisnosti o vanjskim subjektima
Ključne točke ostvarenja projekta	Izrađeni izvedbeni projekti biciklističkih staza Požega -Pleternica i Pakrac -Lipik Osigurana financijska sredstva za izgradnju staza i njihovo održavanje u budućnosti
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračun Požeško-slavonske županije, proračuni gradova Požege, Pleternice, Pakraca i Lipika, Hrvatske ceste, sredstva iz

	EU fondova
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Da

Projekt	Uređenje informativnih sadržaja na odmorištima uz glavne državne ceste i na drugim prometno značajnim lokacijama
Opis projekta	Urediti nekoliko odmorišta na ključnim točkama uz glavne tranzitne prometnice s parkiralištem, klupama, a po mogućnosti i nadstrešnicom. Na odmorištima postaviti velike karte Županije kao i na postojećim lokacijama u Požegi, Pleternici, Kutjevu, Pakracu, Lipiku, Velikoj, Kaptolu i Vetovu, uz eventualno dodavanje informacija o otvorenim smještajnim i ugostiteljskim objektima. U dogovoru s Hrvatskim cestama jedno odmorište trebalo bi urediti na nekoj pogodnoj lokaciji na cesti D-51 Nova Gradiška-Požega-Gradište, a drugo na cesti D-5 Virovitica-Pakrac-Okučani, po mogućnosti bliže autocesti A-3 Zagreb - Slavonski Brod s koje dolazi većina putnika. S vremenom bi se slična odmorišta mogla urediti i na prilazima Županiji iz smjera Daruvara, Nove Kapele, Slavenskog Broda, Orahovice i Voćina, a samo panoi s kartama i u središtima Jakšića, Kaptola, Brestovca i Čaglina, na autobusnim kolodvorima u Požegi, Pakracu i Lipiku, a po mogućnosti i na nekim drugim lokacijama u Županiji.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Potaknuti turiste, putnike u tranzitu i domicilno stanovništvo Županije na posjećivanje glavnih atraktivnih lokaliteta u Županiji
Nositelj provedbe	Hrvatske ceste
Ostali dionici	Gradovi i općine u Županiji, Turistička zajednica Požeško-slavonske županije i turističke zajednice gradova i područja u Županiji
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	Za prioritetne atrakcije do 2025. godine, za ostale do 2026. godine
Ključne točke ostvarenja projekta	Izrađen projektni zadatak koji se odnosi na koncept uređenja svih odmorišta, te posebni projekti koji se odnose na pojedine lokacije odmorišta i prateće informativno- interpretacijske sadržaje Osigurana financijska sredstava za održavanje odmorišta u cilju njihovog

	stalnog unapređenja
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračun Požeško-slavonske županije, Hrvatske ceste, EU fondovi
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Ne

Projekt	Uvođenje sustava za praćenje održivosti Turizma
Opis projekta	Razvoj održivog turizma temeljno je razvojno opredjeljenje Hrvatske. Sukladno novom Zakonu o turizmu, čija se primjena očekuje od 2024. godine, fokus će biti na održivom upravljanju destinacijom. To nužno podrazumijeva praćenje niza pokazatelja održivosti turizma te se ovim projektom uspostavlja takav sustav. U skladu s međunarodnim standardima organizacije Global Sustainable Tourism Council (GSTC), sustav za praćenje održivosti turizma uključuje praćenje pokazatelja iz domena: (1) Upravljanje destinacijom (npr. organizacijska struktura, raspoloživost razvojnih i planova upravljanja destinacijom, uključenost dionika, interni marketing, procedure za upravljanje posjetiteljima, praćenje stavova lokalnog stanovništva i turista); (2) Društvena i kulturna održivost (npr. koristi turizma za lokalnu zajednicu, podrška turističkog sektora lokalnim projektima/inicijativama, inkluzivnost, praćenje utjecaja turizma na kulturnu baštinu); (3) Okolišna održivost (npr. utjecaj turizma na prirodni okoliš, utjecaj na korištenje vode i upravljanje potrošnjom, utjecaj na generiranje otpadnih voda i otpada te upravljanje istima, utjecaj na emisije stakleničkih plinova te upravljanje utjecajem na klimu, utjecaj i upravljanje svjetlosnim zagađenjem i bukom). Sustav se prilagođava razini razvijenosti turizma u Županiji.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Osigurati razvoj održivog turizma u Požeško-slavonskoj županiji
Nositelj provedbe	TZ Požeško-slavonske županije i sustav turističkih zajednica gradova i područja
Ostali dionici	Sustav turističkih zajednica Jedinice regionalne i lokalne samouprave
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	2025. i nadalje
Ključne točke ostvarenja projekta	Uspostavljen tim za realizaciju projekta; Izabrani pokazatelji utjecaja turizma; Određen izvor informacija, metoda analize,

	diseminacije informacija; Provedeno testno mjerenje održivosti turizma.
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Sredstva sustava turističkih zajednica
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Ne

Projekt	Uspostavljanje koordinacija za uređenje i ambijentalnost prostora
Opis projekta	Ljepota životnog prostora nedvojbeno je povezana sa osobnom i dobrobiti zajednice, dok je u turizmu nemoguće prenasaglasiti vrijednost i važnost očuvanog, uređenog ili ambijentalnog prostora, bilo da se radi o prirodnim krajolicima, urbanim cjelinama ili o interijerima, koji su kao takvi jedan od osnovnih faktora turističke atraktivnosti mjesta i njegove tržišne konkurentnosti. Istovremeno, nerijetko smo svjedoci degradiranog, neuređenog, čak i devastiranog prostora, uključivo u sredinama koje pretendiraju biti turističke destinacije ili upravo uslijed, turizmom izazvanih, neželjenih promjena. Ne pretendirajući na rješavanje kompleksne problematike skrbi o prostoru, projektom se želi potaknuti stvaranje 'koordinacija' za uređenje i ambijentalnost prostora na lokalnim razinama (općina, gradova) kao izvaninstitucionalnih, neovisnih, stručnih foruma za diskusiju i inicijative vezane uz uljepšavanje prostora. Koordinacije su multidisciplinarne, okupljajući uz stručnjake iz domena prostora i turizma i druge lokalno istaknute, zainteresirane pojedince, te pokrivajući u svom radu širok spektar mogućih tema, od inicijativa za uređenje javnih zelenih površina do osvježavanja javnosti i posebice djece. Koordinacije su dio civilnog društva i partneri su javnog i privatnog sektora u lokalnim zajednicama.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Poticanje uređenosti prostora i razvoj svijesti o vrijednostima prostora na lokalnim razinama
Nositelj provedbe	Jedinice lokalne samouprave
Ostali dionici	Javne ustanove i komunalna poduzeća gradova i općina Sustav turističkih zajednica u smislu poticanja aktivnosti uređenja
Lokacija provedbe	Požeško-slavonska županija
Vremenski horizont	2025. i nadalje
Ključne točke ostvarenja projekta	Uspostavljen tim (na razini sustava turističkih zajednica) za realizaciju

	projekta; Organizirana koordinacija na lokalnim razinama; Izrađeni godišnji planovi djelovanja na razini pojedinih koordinacija
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračuni jedinica lokalnih samouprava
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Ne

Projekt	Smeđa signalizacija
Opis projekta	Projekt Smeđa signalizacija provodi se kontinuirano s ciljem olakšavanja snalaženja turistima i posjetiteljima Pakraca. Postavljanjem i nadogradnjom smeđe turističke signalizacije označavaju se ključni kulturni, povijesni i prirodni lokaliteti, čime se poboljšava dostupnost i vidljivost turističke ponude. Kako se turistički subjekti i atrakcije mijenjaju te raste broj sadržaja, signalizacija se redovito ažurira i nadopunjuje novim oznakama.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Povećanje dostupnosti turističkih sadržaja, poticanje održivog turizma, unaprjeđenje turističke infrastrukture
Nositelj provedbe	Grad Pakrac
Ostali dionici	Turistička zajednica Grada Pakraca PU Požeško-slavonska Hrvatske ceste
Lokacija provedbe	Grad Pakrac
Vremenski horizont	2025. – kontinuirano
Ključne točke ostvarenja projekta	Analiza postojećeg stanja, izrada Studije, postavljanje novih turističkih oznaka, nadogradnja postojećih oznaka, održavanje i praćenje učinkovitosti
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračun Grada Pakraca, sredstva HTZ-a i resornog ministarstva
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Da

Projekt	Uređenje javnih površina i zelenila
Opis projekta	Projekt "Uređenje javnih površina i zelenila" usmjeren je na poboljšanje kvalitete javnih prostora u Pakracu i kroz ozelenjavanje, redovno održavanje i sanaciju nepropisno odloženog otpada. Aktivnosti uključuju formiranje novih drvoreda, sadnju stabala i cvjetnih sadnica na zelenim površinama u skladu s projektnim rješenjima, održavanje čistoće javnih prostora, provedbu redovitih akcija deratizacije i dezinfekcije te uklanjanje divljih deponija.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Postizanje ekološke, zdravstvene, ekonomske i društvene održivosti
Nositelj provedbe	Grad Pakrac
Ostali dionici	TZ Grada Pakraca Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima Hrvatske šume
Lokacija provedbe	Grad Pakrac
Vremenski horizont	2025. – kontinuirano
Ključne točke ostvarenja projekta	Sadnja zelenila i formiranje novih drvoreda Održavanje čistoće javnih površina Uklanjanje divljih deponija Podizanje ekološke svijesti građana
Ukupna procijenjena vrijednost	
Izvor financiranja	Proračun Grada Pakraca, sredstva EU fondova
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Ne

7.3 Projekti posebnog značenja za razvoj destinacije

Projekt	Hostel Trenkov dvorac u Pakracu
Opis projekta	Trenkov dvor, odnosno četverokutni dvorac koji je bio dio pakračkog vlastelinstva u vlasništvu baruna Tenka, zaštićeno je kulturno dobro koje nije u funkciji i potrebna mu je sveobuhvatna obnova. Danas je Požeško-slavonska županija vlasnik dvorca. Projektom obnove dvorca namjerava mu se dati nova funkcija, odnosno u njega bi se smjestio hostel za učenike, studente i druge posjetitelje. U Pakracu nedostaje smještajnih kapaciteta, a jedna od namjena bi mu svakako bila i smještaj učenika koji dolaze na ovo područje na terensku nastavu. Između ostalog, u Pakracu se provodi obvezna terenska nastava iz povijesti za učenike osmih razreda osnovnih škola u RH - Program „Posjet učenika osmih razreda Gradu Pakracu, Lipiku i Okučanima“. Otvaranjem hostela, Pakrac bi dobio smještajni kapacitet koji bi omogućio da učenici i drugi posjetitelji duže ostanu u gradu te da se u program obilaska doda više aktivnosti i posjeta atrakcijama i sadržajima u okolici. Ovaj projekt dio je šireg projekta koji je u realizaciji, a brendira nekoliko lokacija u Požeško-slavonskoj županiji (i šire) koje su nekada bile u posjedu baruna Trenka te ih povezuje kulturno-turistička ruta Trenk / Putevima legende koja je u nastajanju. U kontekstu ove rute Pakrački dvorac kroz svoju prenamjenu u hostel za školsku djecu će se razviti u jedinstven kampus za mlade povjesničare iz cijele Hrvatske i Europe i time postati važna točka brenda. Dio prostora će se prenamijeniti u multifunkcionalni prostor u kojem će se održavati povremene izložbe i radionice i druge aktivnosti namijenjene mladima. Ovakva inovativna i hibridna infrastruktura će dijelom biti namijenjena i drugim vrstama individualnih ili grupnih posjetitelja. Provedba projekta je planirana u dvije faze: - novelacija projektno-tehničke

	dokumentacije - obnova dvorca
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Unaprjeđenje kulturno-turističkog proizvoda
Nositelj provedbe	Požeško-slavonska županija
Ostali dionici	Grad Pakrac
Lokacija provedbe	Grad Pakrac
Vremenski horizont	2025. – 2029.
Ključne točke ostvarenja projekta	Novelirana projektno-tehnička dokumentacija Obnovljen i opremljen dvorac
Ukupna procijenjena vrijednost	7.000.000,00 EUR
Izvor financiranja	Državni proračun Proračun Požeško-slavonske županije EU fondovi
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Da

Projekt	Doživi Pakrac kroz manifestacije
Opis projekta	Prepoznatljivost Pakraca kao atraktivne destinacije kroz pet ključnih manifestacija – Titanov ultimatum, Nemoš omanut na Omanovcu, Pakračko ljetovanje, Slavonski banovac i Tragovi u snijegu – Pakračka adventska priča, koji objedinjavaju jedinstvenu pakračku povijest, prirodu i tradiciju kao cjelinu - što potiče posjetitelje na ponovni posjet ali i produžuje njihov boravak u destinaciji. Razvijanje i obogaćivanje manifestacija je izvrsna prilika posjetiteljima približiti doživljaj svih elemenata koje pakrački kraj nudi cijelu godinu. Manifestacije će doprinijeti rastu turističkih pokazatelja destinacije u vrijeme njihova održavanja (broj noćenja, dužina boravka posjetitelja). Na taj način objedinjavamo turističku ponudu da bi naš kraj turisti posjećivali i van vremena održavanja manifestacija tijekom cijele godine.
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	Doprinosi očuvanju kulturne baštine i gospodarske održivosti. Potiče ekološku osviještenost i društvenu održivost.
Nositelj provedbe	Grad Pakrac
Ostali dionici	Turistička zajednica Grada Pakraca Obrtnička komora Grada Pakraca TZ Požeško-slavonske županije Udruge i društva
Lokacija provedbe	Grad Pakrac
Vremenski horizont	2025. - kontinuirano
Ključne točke ostvarenja projekta	Organizacija manifestacija Promocija i vidljivost Suradnja s lokalnim proizvođačima Održavanje tradicije Unaprjeđenje turističke ponude
Ukupna procijenjena vrijednost	120.000,00 eur godišnje
Izvor financiranja	Proračun Grada Pakraca, proračun TZ Grada Pakraca, sredstva HTZ-a i državni

	proračun nadležnih ministarstava
Potrebna studijska/projektna dokumentacija	NE